

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Veronika Hauerová

**Analýza pedagogického programu učitelek mateřských škol
v letech 1918-1938.**

Analysis of kindergarten teachers' pedagogical programme between 1918 and
1938.

Praha 2022

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 26. července 2022

Veronika Hauerová

Poděkování

Ráda bych poděkovala Prof. PhDr. Tomášovi Kasperovi Ph.D. za jeho odborné konzultace, cenné rady a pomoc s mou bakalářskou prací.

Abstrakt:

Tato bakalářská práce analyzuje vývoj pedagogického programu učitelek mateřských škol v letech 1918-1938. Vychází převážně z Časopisu učitelek škol mateřských, ve kterém učitelky definovaly své pedagogické reformní návrhy často vycházející ze zahraničních reformních hnutí, požadavky na uzákonění mateřských škol nebo na změnu vzdělávání učitelek mateřských škol.

Klíčová slova: reforma předškolního vzdělávání, učitelky mateřských škol, Časopis učitelek škol mateřských, pedagogický program

Abstract:

This bachelor thesis analyses the development of the pedagogical programme of kindergarten teachers between the years 1918-1938. Mostly it is based on the Journal of the Kindergarten Teachers, in which teachers defined their pedagogical reform proposals, often based on foreign reform movements, their demands for the enactment of the kindergarten schools or for changes regarding kindergarten teacher education.

Key words: reformation of preschool education, kindergarten teachers, Journal of the Kindergarten Teachers, pedagogical programme

Obsah	
ÚVOD.....	7
1. Historický kontext	9
1.1 Vývoj školství v Československé republice v kontextu historických změn v letech 1918-1938.....	9
1.2 Vývoj předškolního vzdělávání v Československé republice.....	10
2. Pedagogický program v letech 1918–1929.....	12
2.1 Rok 1918.....	12
2.2 Rok 1919.....	14
2.3 Rok 1920.....	19
2.4 Rok 1921-1922.....	20
2.5 Rok 1923.....	23
2.6 Rok 1924.....	24
2.7 Rok 1925.....	25
2.8 Rok 1926.....	26
2.10 Rok 1928.....	32
2.11 Rok 1929.....	38
3. Pedagogický program v letech 1930–1938.....	40
3.1 Rok 1930.....	40
3.2 Rok 1931.....	43
3.3 Rok 1932.....	45
3.4 Rok 1933.....	48
3.5 Rok 1934.....	50
3.6 Rok 1935.....	51
3.7 Rok 1936.....	52
3.8 Rok 1937.....	53
3.9 Rok 1938.....	53

4. Závěr a diskuse	56
ZÁVĚR	58
Bibliografie	59

ÚVOD

V meziválečném období procházelo předškolní vzdělávání velkým vývojem a učitelky mateřských škol byly reformně velmi aktivní. Vzhledem ke změně politického uspořádání na našem území byl vytvořen prostor pro přeměnu školského systému a učitelky mateřských škol této situace využily a snažily se prosazovat své požadavky a rozšiřovat reformní myšlenky s cílem zkvalitnění předškolního vzdělávání.

Cílem práce je zmapovat a analyzovat vývoj pedagogického programu a reformních myšlenek učitelek mateřských škol, ale také vývoj školsko-politické situace, která měla přímý dopad na fungování předškolních institucí. Klíčové otázky, kterými se práce zabývá jsou: Které pedagogické reformní směry ovlivňovaly mateřské školy? Jaké reformní myšlenky učitelky mateřských škol zastávaly? Jaké byly požadavky učitelek mateřských škol v oblasti jejich vzdělávání, hmotných a právních poměrů a uzákonění mateřských škol.

Primárním zdrojem práce je Časopis učitelek škol mateřských, ve kterém spolek (později svaz) prezentoval své požadavky, reformní myšlenky, byly v něm publikovány články pojednávající o předškolním vzdělávání v zahraničí a zahraničních reformních směrech. Zároveň se v časopisu také informovalo o sjezdech a kurzech pořádaných spolkem. Časopis, jakožto historický pramen byl nejen zdrojem mnoha informací, ale podával velmi autentický obraz o aktuální situaci, protože do něj přispívali nejen renomovaní odborníci, ale i učitelky z různých částí státu, které chtěly sdílet své myšlenky. Literatury, která by se zabývala konkrétně tematikou práce existuje poměrně malé množství, proto jsem čerpala převážně z Časopisu učitelek škol mateřských.

Práce se zaměřuje pouze na české učitelky mateřských škol, a to z důvodu rozdílnosti vývoje předškolního vzdělávání v Čechách a na Slovensku. Na Slovensku byly instituce blíže napojeny na církev, což ovlivnilo jejich pozdější vývoj. Přesto, došlo v roce 1923 k připojení slovenské jednoty učitelek mateřských škol k Ústřednímu spolku pro zájmy škol mateřských a vznikl Svaz československých učitelek škol mateřských.

Práce je koncipovaná chronologicky do dvou částí: období let 1918-1929 a 1930-1938. Každá podkapitola se poté soustředí na jeden rok, popřípadě dva v případě úzkého propojení témat. Chronologický popis umožňuje lepší pochopení celkového vývoje předškolního vzdělávání a dovoluje čtenáři si vytvořit komplexní představu o mateřských školách v širším kontextu. V prvním období docházelo k hlavnímu vývoji pedagogických a reformních myšlenek, naopak v druhém období už byl vývoj silně ovlivněn ekonomickou situací a historickými událostmi,

kteře měly nakonec za důsledek nejen zrušení Časopisu učitelek mateřských škol, ale celkové pozastavení reformy předškolního vzdělávání.

1. Historický kontext

1.1 Vývoj školství v Československé republice v kontextu historických změn v letech 1918-1938

Historické období, na které se zaměřuji ve své bakalářské práci je vymezené vznikem samostatného Československého státu v říjnu 1918 a násilným ukončením neboli zánikem první republiky v roce 1938 v důsledku Mnichovské dohody. Z hlediska vývoje můžeme říct, že se jednalo o velmi dynamickou etapu naší historie, během které prošla politická, sociální i kulturní sféra mnoha zásadními změnami. Docházelo k přerodu z mnohonárodnostní monarchie s pozdně feudálními a liberálně měšťanskými prvky na parlamentní demokracii, i když ve stále v národnostně smíšeném, avšak už samostatném státě.¹

Československá republika v tomto období patřila mezi nejvyspělejší státy světa. Na území českých zemí se nacházelo 70 % průmyslových kapacit monarchie, což přímo ovlivnilo právě vývoj školství a bylo hlavním impulsem pro vznik předškolního vzdělávání. Období hospodářské prosperity a politické stability, které panovalo na našem území až do konce 20. let 20. století, do příchodu hospodářské krize, nazýváme tzv. zlatou érou první republiky.²

Sčítání lidu v roce 1921 ukázalo, že Československá republika je stále ve velké míře multinacionální a multikonfesní, což bylo znatelné na tématech, kolem kterých se soustředily debaty ohledně vývoje a reformy školství. Německá část obyvatelstva tvořila celých 23 %, Maďaři 5,5 %, Rusíni 3,5 %, Židi 1,3 % a Poláci 0,6 %. Z hlediska náboženského hlavní část tvořili obyvatelé katolického vyznání (82 %), poté příslušníci československé nebo evangelické církve a část obyvatelstva zastávala ateistický přístup. V kontextu celého období první republiky nelze mluvit o politické stabilitě. Během 20 let došlo k výměně celkem 18 vlád a během celého období panovala v zemi politická roztříštěnost. Dalšími politicky znepokojujícími faktory byla snaha Slováků o autonomii, neúspěšná integrace národnostních menšin, což se v pozdějších letech projevilo hlavně v případě německé menšiny jako zásadní.³ Právě oblasti pohraničí, kde žila především německá menšina, ve velké míře zasáhla hospodářská krize a s ní spojená nezaměstnanost. Jejich nespokojenost měla za důsledek masovou podporu nacistické ideologie, která od roku 1933 představovala oficiální doktrínu

¹ Rýdl, Karel a Šmelová, Eva. 2015. *Vývoj institucí pro předškolní výchovu (1869-2011)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. s. 26.

² Čornejová, Ivana, a další. 2020. *Velké dějiny země Koruny české. Tematická řada, Školství a vzdělanost*. Praha: Paseka, 2020. s. 331.

³ Tamtéž.

Německa. V roce 1933 došlo k otevřené iredentě a zároveň aktivní participaci na rozbití Československého státu.⁴

První reformní návrhy týkající se Československého školství se začaly vyskytovat již během první světové války a byly postaveny na principech demokratizace. Vycházely z myšlenek světových pedagogických reformních proudů, jejichž hlavním principem byla humanizace vztahu mezi žákem a učitelem. Hlavními hybnými činiteli v procesu změn školství v novém státě byli učitelé filozofie, pedagogiky a psychologie spolupracující s učiteli základních škol. Díky této kooperaci docházelo k rozšiřování nových pedagogických směrů, jako byl například pozitivismus nebo v pozdějších dobách pragmatismus. Hlavní komplikací ovlivňující snahy o zavedení nových principů byla rozdílná kvalita škol. Na území českých zemí byla rozvinutá školská síť a velmi vysoká gramotnost, naopak území Slovenska mělo problém s nedostatkem škol a vysokou negramotností, a v Podkarpatské Rusi byla situace ještě nepříznivější. Hlavní prioritou školské politiky byl rozvoj demokratizace (socializace) vzdělání v souladu s myšlenkami T. G. Masaryka, Františka Drtiny a Otakara Hostinského, což znamená především rovný přístup ke vzdělání pro všechny bez rozdílu společenské vrstvy, rasy, pohlaví nebo náboženství. V důsledku hospodářské krize a vnějšího ohrožení země došlo v meziválečném období pouze k dílčím reformám v oblasti základního a středního školství. Došlo například ke zrušení celibátu u učitelek, zavedení výuky v rodném jazyce, obnovení osmileté povinné školní docházky, snížení počtu žáků v jedné třídě z osmdesáti na šedesát nebo zrovnoprávnění vzdělávání pro dívky a chlapce.⁵

1.2 Vývoj předškolního vzdělávání v Československé republice

1.2.1 Vymezení pojmů

Pro správné pochopení problematiky vzniku předškolních institucí je důležité vysvětlit pojmy, které se pro ně používaly a popsat nuance v jejich zaměření. Nejčastěji se můžeme setkat se třemi výrazy: opatrovny, dětské zahrádky a mateřské školy. Opatrovny zastávaly především sociální a pečovatelskou funkci. Důvodem jejich vzniku byla především potřeba postarat se o děti pracujících žen. Během 20. let 19. století se postupně začínalo proměňovat jejich zaměření a soustředily se také na funkci didaktickou. Dětské zahrádky byly instituce čistě výchovné,

⁴ Opravilová, Eva a Uhlířová, Jana. 2017. *Příběhy české mateřské školy: vývoj a proměny předškolní výchovy*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2017. s. 47–48.

⁵ Čornejová, Ivana, a další. 2020. *Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada, Školství a vzdělanost*. Praha: Paseka, 2020. s. 335

stejně tak jako mateřské školy, jejichž cílem však bylo doplnit nedostatečnou výchovu rodin a zároveň připravit děti na budoucí vzdělávání ve školách.⁶

1.2.2 Vývoj předškolních institucí na našem území

Období počátku rozvoje institucionalizované předškolní péče na našem území datujeme na přelom 18. a 19. století. V této době měla předškolní péče více sociální než pedagogický charakter. Ženy začaly v průběhu 19. století pracovat v průmyslové výrobě a bylo tedy nutné vyřešit otázku předškolního vzdělávání. Šlo spíše o opatrovnictví než výchovu či vzdělávání jako takové.⁷ Ve většině případů se jednalo o charitativní či soukromé instituce, ať už to byly opatrovny, útulky nebo polepšovny, jejichž hlavním cílem bylo spíše omezit případnou kriminalitu a potulování dětí z rodin z horších poměrů.⁸ Zlomový byl rakouský školský zákon z roku 1869, který umožňoval zakládat při obecných školách zařízení pro děti předškolního věku, na které se ještě nevztahovala povinná školní docházka. Ministerský výnos z roku 1872, který navazoval na předešlý zákon, definoval tři základní předškolní instituce a změnil celkový pohled na tento stupeň vzdělávání. Již se nemělo jednat pouze o záležitost chudých rodin, ale o celospolečenský jev. Výnos výrazně ovlivnil i samotné zaměření institucí. Zakázal výuku trivie a doporučil spíše soustředění na hru a aktivity vhodné pro děti daného věku.⁹ Počátkem 20. století se, díky vlivu reformních pedagogických názorů v kombinaci s rozvojem ostatních věd (biologie, psychologie, medicína), začalo nahlížet na předškolní věk jako na období, kterému je také potřeba věnovat pedagogickou pozornost.¹⁰

Počátek 20. století můžeme považovat za důležitý mezník ve vývoji předškolního vzdělávání nejen z pohledu vývoje institucí u nás ale i v zahraničí. Toto období bylo typické snahou o reformu mateřských škol a celkového přístupu k dítěti. Stále více se zmiňovaly myšlenky týkající se respektování zájmů a potřeb dítěte a celkové zlidštění předškolních institucí.¹¹

⁶ Šmelová, Eva. 2004. *Mateřská škola. Teorie a praxe I.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. s. 25

⁷ Tamtéž. s. 42.

⁸ Rýdl, Karel a Šmelová, Eva. 2015. *Vývoj institucí pro předškolní výchovu (1869-2011).* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. s. 26.

⁹ Šmelová, Eva. 2004. *Mateřská škola. Teorie a praxe I.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. s. 43.

¹⁰ Rýdl, Karel a Šmelová, Eva. 2015. *Vývoj institucí pro předškolní výchovu (1869-2011).* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. s. 26.

¹¹ Tamtéž.

2. Pedagogický program v letech 1918–1929

2.1 Rok 1918

Hlavním požadavkem Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských bylo sjednocení délky vzdělávání všech učitelů bez ohledu, na jaký stupeň se zaměřovali. Základem problému bylo dle redaktorky Časopisu učitelek škol mateřských, Idy Jarníkové, nedocnění odborné připravenosti učitelek mateřských škol a celkový ne příliš aktivní přístup. Mnohé vůdčí pozice zastávali učitelé z obecných nebo měšťanských škol i přesto, že učitelky mateřských škol měly zákonem předepsané vzdělání právě pro svůj obor. V periodiku nalezneme odkaz na příklady z ciziny, konkrétně v Americe a Francii, kde bylo běžnou praxí, že odborně vzdělané ženy vedly či dozorovaly předškolní instituce. Již na počátku roku 1918 podporovala ideu povinného předškolního vzdělávání a považovala to za jednu z nutných změn. Mateřské školy již neměly být pouze opatrovnické ústavy pro děti z chudších rodin, ale instituce zastávající výchovné a vzdělávací cíle neohledně na sociální status rodiny.¹²

2.1.1 Počáteční změny po vzniku samostatné Československé republiky

Jak již jsem zmínila v předchozí kapitole, rok 1918 byl důležitým milníkem pro další vývoj školství v našich zemích. Po vzniku samostatného Československého státu se otevřela debata reorganizaci školství, jehož součástí bylo i téma mateřských škol. Ústřední spolek pro zájmy škol mateřských si uvědomoval nutnost zapojit se co nejdříve do probíhajících diskusí a reforem. Projevil snahu o zapojení a upozornil na odbornou připravenost svých členek. Požadoval přizvání odbornic při každé příležitosti, kdy měly být projednávány otázky týkající se předškolního vzdělávání. Počátky těchto debat se z pohledu učitelek mateřských škol nesly v duchu fráze „jednání o nás bez nás“. Učitelské spolky jednaly o podobě školského systému, avšak bez přizvání zástupkyň učitelek škol mateřských. Nedostatek odbornosti na těchto diskusích byl zjevný již z prvotních vzešlých návrhů.¹³

Spolek tedy začal definovat své požadavky a tvořit podklady pro případné reformy vzdělávacího systému. Hlavní myšlenkové pilíře, na kterých mělo být postavené již předškolní vzdělávání, byly ideje pocházející od T. G. Masaryka, H. Wilsona a E. Beneše. Ti vyzdvihovali důležitost pravé lidskosti a kultury, nutnost národní sounáležitosti a soucitu s ostatními trpícími

¹² JARNÍKOVÁ, Ida. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 20. června 1918, roč. VIII., č. 9. a 10., s.18-19. ISSN neuvedeno.

¹³ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 20. června 1918, roč. VIII., č. 9. a 10., s.18-19. ISSN neuvedeno.

lidmi. Předávat tyto hodnoty dětem od útlého věku bylo pro nově vznikající stát naprosto klíčové.¹⁴

Ústřední rada učitelská vydala požadavky týkající se osnovy zákona pro školství národní. Spolek učitelek škol mateřských nechtěl být opomenut a zpracoval své myšlenky týkající se nového zákona pro školy mateřské, které předal nové vládě. Hlavním požadavkem bylo určit zásady povinného zřizování a vydržování mateřských škol a povinnou předškolní docházku.¹⁵

Pro naplnění výše zmíněného bylo tedy nutné, aby byly splněny následující nároky¹⁶:

1. Jeden až dva roky povinné školní docházky před nástupem do školy národní, aby se vyrovnaly případné rozdíly mezi dětmi a nikdo nevstupoval do školy znevýhodněn.
2. Mateřské školy bezplatné a veřejné.
3. Povinnost zřizovat a financovat mateřské školy společně se školou národní. Počet hodin měl být stejný jako v nejnižších třídách národní školy (3-5 hodin denně).
4. Povinnost obcí zřídit mateřské školy a jesle s dostatečnou kapacitou pro děti nižšího věku. Tyto instituce měly být dobrovolné a pouze v případě zjištění nedostatečné výchovy v rodinách se měly děti účastnit povinně. Rozhodovací pravomoc měl v těchto situacích soud.
5. Zřízení útulku ke každé mateřské škole pro děti, které potřebovaly péči během celého dne.
6. Učitelky sociálně, právně i pedagogicky nezávislé.
7. Až po splnění předchozích požadavků by bylo možné přistoupit k uzákonění požadavků Ústřední rady učitelské, která odmítala konfesijní soukromé školy a zdůrazňovala naopak světský ráz škol založených na výsledcích vědeckých bádání.
8. Samostatnost školství mateřského a odborné správy.
9. Dozor nad mateřskými školami měl příslušet ministerstvu školství a národní osvěty (dále jen ministerstvo školství) se školskou radou.
10. Reformu vzdělávání pro učitelky mateřských škol. Založení oborů na středních školách a univerzitách zaměřujících se předškolní pedagogiku.

¹⁴ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 15.prosince 1918, roč. IX., č. 3. a 4., s.18-19. ISSN nevedeno.

¹⁵ Tamtéž. s. 20-21.

¹⁶ Tamtéž. s. 20-21.

2.2 Rok 1919

V reakci na politický i společenský vývoj spolek prohluboval a rozšiřoval své požadavky. V roce 1919 bylo prioritou spolku přijetí návrhu osnovy zákona pro školy mateřské, který jsem popsala v předchozím odstavci. Spolek dále formuloval své stanoviska k jednotlivým bodům agendy ministerstva školství následovně:

1. Definování právního, hmotného a společenského postavení učitelek mateřských škol zákonem pro školy mateřské.
2. Zrušení celibátu.
3. Dvojnásobné započítání válečných let do odpracované praxe učitelek mateřských škol.
4. Prázdniny učitelek mateřských škol shodné s prázdninami učitelů škol obecných. Během této doby je zastupují v nutných případech útulky.
5. Zastoupení ve školním výboru všech měst, obcí a korporací zabývajících se předškolní výchovou.
6. Přesunutí mateřských škol klášterních do veřejné správy.¹⁷

Dále se spolek vyjadřoval k předpokládané podobě organizace ministerstva školství a k bodům agendy týkajících se předškolního vzdělávání. Rozdělení ministerstva mělo vypadat následovně:

1. organizace školství
2. učební pomůcky, osnovy a řád
3. vzdělání, hmotné a osobní poměry učitelek
4. péče o děti mimo školy a rodinu.¹⁸

¹⁷ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 15. února 1919, roč. IX., č. 5. a 6., s. 29-31. ISSN neuvedeno.

¹⁸ Tamtéž.

V oblasti organizace školství spolek žádal zřízení mateřských škol ve všech školách a průmyslových obcích, kde se přihlásilo alespoň 30 dětí. Dále trval na funkci odborné inspektorky, která by byla odborně vzdělaná a měla přehled v odborné literatuře v oblasti předškolního vzdělávání.¹⁹

Do druhé části spadalo téma učební osnovy, tedy výchovného programu mateřských škol. Spolek si byl vědom, že program musí vytvořit sám v souladu se zásadami demokratické výchovy. V souvislosti s tím byla také otevřena debata přezkušování dětí opouštějících předškolní vzdělávání s cílem správného výběru další instituce (škola obecná, pomocné třídy, třídy pro slabomyslné nebo setrvání v mateřské škole). Také do tohoto tematického okruhu spadala otázka povinné školní docházky pro děti předškolního věku. Zda je nutná povinnost pro všechny děti nebo pouze pro ty, kterým se nedostávala dostatečná výchova a péče ze strany rodin.²⁰

Vzdělání učitelstva, řešení hmotných poměrů a osobní záležitosti učitelstva zahrnovala třetí část z programu ministerstva. Spolek žádal na 30 dětí 1 učitelku, ale navíc také ženu na obsluhu a úklid. Další požadavky se týkaly definování pracovních podmínek učitelek škol mateřských. Volná místa měla být obsazována na základě veřejného konkurzu, dle odborné znalosti a odpracovaných let. Klíčové bylo oficiální zařazení mezi úřednictvo a stanovení minimální mzdy. Disciplinární řád měl být dle stejných podmínek, jaké platily pro ostatní učitele. Dále žádal stejné vzdělání jako ostatní učitelé.²¹

Poslední část se zabývala dětmi neplnomyslnými, slabomyslnými, postiženými, chudými, opuštěnými a zvláště nadanými. Ve slovníku dnešní doby bychom mohli tuto skupinu nazvat žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Cílem spolku bylo zasadit se o zřízení útulků pro tyto děti a ustanovení povinné školní docházky do těchto institucí pro děti s problémovým chováním, tělesným nebo mentálním postižením.²²

Všechny výše zmíněné body mohly být zpracovány a upraveny jen v případě spolupráce s odborníky, proto spolek vyžadoval zřízení pozice referentky, která by zastupovala odbornost

¹⁹ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 15. února 1919, roč. IX., č. 5. a 6., s.29-31. ISSN neuvedeno.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž.

a zájmy učitelek mateřských škol. V případě, že by to nebylo možné, spolek trval na odborné konzultaci ohledně všech otázek týkajících se předškolního vzdělávání.²³

Vzhledem k rozšíření působnosti spolku na celou Československou republiku, došlo ke změně názvu z původního názvu Ústřední spolek pro zájmy škol mateřských v zemích Koruny české a v Dolních Rakousích na Ústřední spolek pro zájmy škol mateřských.²⁴

Spolek se snažil také o propagaci mateřských škol a rozšiřování ideje důležitosti předškolní výchovy formou přednášek. Tyto pokusy o popularizaci kvitovalo ministerstvo školství. Prioritou spolku bylo zajistit odborné zastoupení na všech potřebných místech: odbornou referentku na ministerstvu školství, odborníci na studijním oddělení ministerstva školství a speciální poradní sbor.²⁵

Učitelky mateřských škol žádaly, aby se jejich právní poměry v přechodné době řídily podle zákona o státních úřednících skupiny D, kam byly zařazovány učitelské osoby bez maturity (zákon ze dne 25. ledna 1914, č. 15). Učitelky mateřských škol se splněnou zkouškou způsobilosti měly mít stejné podmínky jako státní úředníci skupiny D do té doby, než dosáhnou stejné úrovně vzdělání jako ostatní učitelé. Také finanční ohodnocení, počítání služebních let a další pracovní podmínky se měly řídit podmínkami této skupiny až do doby dosáhnutí vyššího vzdělání, čímž měly postoupit do skupiny C, B.²⁶

Dalším důležitým tématem bylo zestátnění mateřských škol, které do té doby byly soukromé nebo obecní, tedy dobrovolně zřizované instituce. Debata o provedení této změny již na ministerstvu v roce 1919 probíhala, což ale nebylo dostatečné a učitelky požadovaly podniknutí jasných kroků.²⁷

Se vznikem samostatného Československa, a s tím spojenou demokratizací výchovy, bylo považováno za klíčové soustředit se na národní výchovu již v předškolním věku. Ať už šlo o výzdobu mateřských škol, lidovou poezii či hračky, ale také připomínání důležitých událostí, které se v dané době odehrávaly.²⁸

²³ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 15. února 1919, roč. IX., č. 5. a 6., s.29-31. ISSN neuvedeno.

²⁴ Tamtéž. s. 44.

²⁵ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 15. dubna 1919, roč. IX., č. 7. a 8., s.57. ISSN neuvedeno.

²⁶ Tamtéž, s.63.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Tamtéž. s.64.

V červnu 1919 byla ministerstvem školství vypsána veřejná soutěž na pozici inspektorky škol mateřských a jeslí, což jak jsem zmiňovala v předchozí podkapitole, žádal Ústřední spolek škol mateřských již dříve. Soutěž však byla vypsána pro všechny kategorie učitelstva i školní útulky. S těmito podmínkami spolek zásadně nesouhlasil a žádal, aby byla funkce rozdělena pro děti do 6 let a poté děti školní. Znovu odkazoval na důležitost dosazení odborníka do funkce a potřeby rozdílného vzdělání a odbornosti pro vedení dětí do 6 let a dětí školního věku. V jiných oborech bylo samozřejmostí, že kontrolní funkce zastávali odborníci s adekvátním vzděláním a spolek tedy neviděl důvod, proč by tomu mělo být u předškolních institucí jinak.²⁹

V říjnu 1919 v článku Stavme od základů přirovnává Božena Novotná mateřské školy k základům domu. Při budování nové republiky považovala za nutné začít změnami právě v oblasti předškolního vzdělávání. Učitelky mateřských škol podporovaly silné reformní hnutí již před rokem 1907 a v prvních letech po vzniku Československé republiky vynakládaly mnoho úsilí, aby se mateřské školy přeměnily v instituce pro děti ze všech sociálních vrstev, ne pouze pro ty sociálně slabé, jak tomu v té době bylo. Uvědomovaly si, že je nutné zvýšit úroveň institucí, aby tam „všechny“ rodiny své děti chtěly dávat. Bylo nutné soustředit se na obrození národa od základů, tedy právě od těch nejmenších dětí.³⁰

V poválečných letech docházelo k mnohým sociálním změnám, a i díky aktivitě učitelek mateřských škol se téma předškolních institucí vyskytovalo stále více v politických debatách. Ministr školství ve výnosu (Výnos min. školství a nár. osvěty. Č. 2.721, 27. I. 1919) vybídl okresní školní rady ke zřizování mateřských škol a opatroven. Vzhledem k návratu učitelů z vojenské služby, mnoho žen přicházelo o práci, a právě předškolní instituce byly ideálním řešením, alespoň na přechodnou dobu. Výnos O podpoře mateřských škol a jejich učitelek (Výnos ministerstva školství a národní osvěty č. 12.044, 12. V. 1919) definoval situaci platového ohodnocení učitelek mateřských škol. Předškolní instituce spadaly pod správu obcí nebo byly soukromého charakteru a platové ohodnocení tedy nebylo v kompetenci státu. ministerstvo školství si bylo plně vědomo nutnosti reformy a zařazení mateřských škol do veřejného školského systému, to však dle jejich slov vzhledem k tehdejší situaci nebylo zatím možné. Prostřednictvím tohoto výnosu tedy apelovalo na obce, aby kladly zvýšenou pozornost

²⁹ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 15. června 1919, roč. IX., č. 9. a 10., s.78. ISSN neuvedeno.

³⁰ NOVOTNÁ, Božena. Stavme od základů!. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 15. října 1919, roč. X., č. 1. a 2., s.1-2. ISSN neuvedeno.

jak na platové ohodnocení, kvalitu již fungujících mateřských škol, tak zřízení útulků v místech, kde dosud nefungovaly.³¹

V letech 1918-1919 požadovaly učitelky mateřských škol zařazení mezi úřednictvo do skupiny D stejně jako ostatní učitelky se stejným vzděláním. Poté však industriální učitelky dosáhly zařazení do skupiny C, což podnítilo spolek ke změně svých požadavků. Od roku 1914 měly učitelky mateřských škol dvouletý kurz, a jak bylo zmíněno v periodiku ve výzvě od Jarníkové a Brožové, i mnoho dalších kurzů a kvalifikací rozšiřujících jejich odbornost. Tato výzva byla mířena na učitelky mateřských škol a apelovala na ně, aby se pokusily prosadit tuto změnu přímo v místě jejich působení.³²

Nepříjemným překvapením bylo pro učitelky mateřských škol jmenování odborného učitele F. Sedláčka inspektorem mateřských škol pražských v roce 1919. Zastávaly názor, že kandidátky z řad odbornic předškolního vzdělávání nebyly dostatečně zváženy a zapojeny do užšího výběru.³³

³¹ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 15. října 1919, roč. X., č. 9. a 10., s.7. ISSN neuvedeno.

³² Tamtéž. s. 8-9.

³³ Tamtéž. s. 15.

2.3 Rok 1920

Spolek podal návrh o úpravě hmotných poměrů Národnímu shromáždění. Hlavním cílem v této době bylo prokázat, že většina učitelek mateřských škol má alespoň zákonem předepsané minimální vzdělání, což znamenalo kurz nebo externí zkoušky pro mateřské školy. Za tímto účelem spolek shromažďoval dotazníky týkající se vzdělání, praxe a platového ohodnocení.³⁴ Veškeré snahy učitelek mateřských škol způsobily zvýšení zájmu mezi politiky ohledně této otázky, avšak nakonec byly stejně učitelky mateřských škol opomenuty a nedošlo k žádné změně. Otázka platového ohodnocení v předškolním vzdělávání byla dle názoru spolku složitá hlavně z důvodu různých zřizovatelů institucí, dobrovolné docházky dětí a také protože učitelky byly pouze ženy a jak je psáno v Časopisu učitelek mateřských škol „na ty je vždy dosti času“. Spolek se však snažil dále prosadit své požadavky. Na vše úřednickém sjezdu byla přijata rezoluce, která žádala vládu, aby iniciovala návrh o úpravě platů učitelek mateřských škol.³⁵

Ida Jarníková ve svém článku *Příroda dětem* zdůraznila, jak moc je pro děti všeho věku, ne pouze pro děti školního věku, důležité trávit čas v přírodě. Kritizovala opomíjení dětí předškolního věku, protože péče o ně je náročnější, avšak neméně důležitá. Podněcovala k trávení času s nejmenšími v přírodě v jakémkoliv počasí. Dle jejích slov se děti zabaví hrou s přírodninami, ale také s živočichy, které pozorují. Vychovatel by měl děti nechat si volně hrát a jen je pozorovat a zasahovat pouze v případě potřeby podnětu nebo nebezpečí.³⁶

Spolek chtěl, aby mateřské školy setrvaly pod záštitou ministerstva školství, protože jen takto by se mohly stát součástí školství, a ne poklesnout v odborném i laickém povědomí jako tzv. opatrovny, což by se mohlo stát v případě, že by spadaly pod ministerstvo sociální péče.³⁷

³⁴ BROŽOVÁ, Marie. Naše stavovská povinnost. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 15. ledna 1920, roč. X., č.3. a 4., s.20. ISSN nevedeno.

³⁵ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1. listopadu 1920, roč. X., č.9. a 10., s. 70-71. ISSN nevedeno.

³⁶ JARNÍKOVÁ, Ida. Příroda dětem. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1. června 1920, roč. X., č.7. a 8., s.43-45. ISSN nevedeno.

³⁷ Tamtéž. s. 57.

2.3.1. Všeučitelský sjezd 1920

Učitelky mateřských škol se účastnily všeučitelského sjezdu, který proběhl v červenci 1920. Jednomyslně tam byl odsouhlasen návrh, aby bylo ministerstvo školství požádáno o rozšíření platnosti paritního zákona pro učitelstvo z 23. května 1919 také na učitelky mateřských škol. Sjezd jasně vyslovil podporu předškolnímu vzdělávání. Rezoluce obsahovala žádost o vydání řádného zákona o školách mateřských. Konkrétně trvaly na následujících bodech:³⁸

1. Vydání zákona o povinném zřizování škol mateřských; o povinné docházce dětí ohrožených ve vývoji tělesném, duševním nebo mravním a zákon o právním a hmotném zabezpečení učitelek škol mateřských.
2. Zařazení mateřských škol do organizace školství národního.
3. Zřízení pedagogické samosprávy a zastoupení učitelek mateřských škol v učitelských komorách, úřadech a korporacích, které se zaobírají výchovou dětí.
4. Nutnosti odborné správy.
5. Zaměření na hygienické zařízení mateřských škol, spolupráci se školními lékaři a tzv. školskými důvěřnicemi.
6. Klíčové roli lékařských, právnických a pedagogických poraden a důležitosti péče o tělo.
7. Soustředění se na vztah dětí s přírodou a okolím.
8. Založení výchovných postupů na vědeckém základu a celkovém prohloubení komunikace s pedagogickými ústavami.
9. Bližším propojení s učitelstvem elementárních tříd školy národní.
10. Zřízení vysokoškolského vzdělání učitelek mateřských škol a prohloubení vědomostí například z oblasti hygieny, sociologie nebo lidových tradic.

2.4 Rok 1921-1922

Debata, zda mají mateřské školy spadat do kompetence ministerstva školství nebo ministerstva sociální péče, přetrvávala již téměř dva roky otevřená a neblížila se konci. Učitelské organizace, Zemská školní rada i Pedagogický ústav Komenského, veřejně podpořily zařazení předškolního vzdělávání pod ministerstvo školství. Vyskytovaly se však i opačné názory,

³⁸ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1. listopadu 1920, roč. X., č.9. a 10., s. 62-63 ISSN neuvedeno.

například právě z řad ministerstva sociální péče.³⁹ Sdružení československých učitelek vydalo již v listopadu roku 1921 rezoluci o mateřských školách, která vznikla po debatě se zástupkyněmi mateřských škol, Pedologického ústavu města Prahy a školních lékařek. Tato rezoluce vyzdvihovala výchovnou úlohu předškolních institucí a podporovala, aby byly veřejné, bezplatné a koedukační. V zájmu jednotné organizace školství žádala zařazení těchto institucí pod ministerstvo školství.⁴⁰

Vzhledem k neudržitelným poměrům týkajících se předškolního vzdělávání, které v Československé republice dle spolku přetrvávaly, se spolek rozhodl uspořádat manifestační schůzi. Ta proběhla 29. dubna 1922 a zazněly na ní projevy referující palčivá témata: o významu školy mateřské a o nutnosti úpravy zákona pro mateřské školy a určení kompetencí úřadů nad nimi.

V prvním projevu byl vysvětlen samotný účel mateřských škol, tedy tělesná a duševní výchova dítěte v předškolní době. Autorka věnovala podstatnou část specifikům předškolního období, protože mezi mnoha lidmi převládalo přesvědčení, že v prvních letech života děti nepotřebují pedagogické působení, a naopak je na místě jim nechat téměř úplnou volnost. Zdůrazňovala, že právě předškolní věk je nejdůležitější období pro vytvoření povahy člověka a je potřeba dát dětem základ mravnosti, charakteru, podněcovat v nich chuť k poznávání a k práci. Zmiňovala, že děti již nememorují mnoho básniček a písniček, které by poté přednášely na slavnostech, jak tomu bývalo dříve, ale výchova dítěte je tvořena vzhledem k jemu samému, tedy vzhledem k jeho tělesnému i duševnímu vývoji. V této souvislosti zdůrazňovala, že je nutné, aby učitelky byly pedagogicky vzdělané a odborně připravené na práci v mateřských školách. Společenský aspekt mateřských škol byl neodmyslitelný nejen z důvodu trávení času se svými vrstevníky, ale také protože se zde setkávaly děti všech společenských tříd a již od útlého věku se učily tomu, že každý pochází z jiných poměrů.⁴¹

Druhý projev postihoval nutnost uzákonění mateřských škol. Do té doby totiž neexistoval zákon, který by předepisoval povinnou péči o předškolní děti, tedy ani zřizování předškolních institucí. Zákon z roku 1864, doplněný o novelu z roku 1883, doporučoval u obecných škol zřizování škol pro mladší děti, které nebyly povinné školní docházkou. V období poválečné

³⁹ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1. února 1922, roč. XII., č.1.-2., s.8-9. ISSN neuvedeno

⁴⁰ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1. dubna 1922, roč. XII., č.3.-4., s.17-19. ISSN neuvedeno

⁴¹ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1. června 1922, roč. XII., č.5.-8., s. 33-38. ISSN neuvedeno

krize byly obce ve finanční nouzi, a proto pro ně nebylo prioritou dobrovolně zřizovat mateřské školy. Zákon týkající se předškolního vzdělávání navíc pouze kladl za povinnost učitelkám splnění dvouletého kurzu a žádné jiné vzdělání definováno nebylo. Bylo opomenuto také právní a hmotné zabezpečení, což učitelky mateřských škol velmi tížilo. Tyto podmínky závisely na zřizovateli, a proto byly stanovené podmínky často tristní. Hlavní důvod, proč byly mateřské školy ministerstvy opomíjeny, byla nepovinná docházka a různost zřizovatelů. Když se tedy jednalo o zákonech týkajících se obecných škol, ty mateřské se vynechávaly, protože každá instituce byla zřizovaná někým jiným (obcemi, spolky, továrnami nebo kláštery).

V únoru 1920 byla navržena v rozpočtovém výboru okamžitá pomoc učitelkám mateřských škol nacházejících se v nouzi ve výši 3 milionů korun. Slíbená pomoc však nikdy nebyla uskutečněna. V dubnu 1920 vyšel zákon o učitelkách státních mateřských škol na Slovensku a spolek doufal, že by to mohlo být podnětem k dalšímu pokroku, k tomu však nedošlo. Jednou z překážek uzákonění byla právě problematika kompetencí. Vyhláška ministerstev rakouských z roku 1917 zařazovala mateřské školy pod ministerstvo sociální péče. O této změně však nikdo nebyl informován a v praxi bylo vše komunikováno se Zemskou školskou radou a ostatními školskými úřady, ne ministerstvem sociální péče. Komplikace, které byly způsobeny roztržitostí kompetencí, vedly k tomu, že 5. května 1920 vydaly odborové organizace žádost, aby mateřské školy byly pouze pod správou ministerstva školství. Ministerská rada 12. listopadu 1920 tuto žádost schválila. Poté se však situace ještě přiosvětila, když odpůrci tohoto rozhodnutí tvrdili, že není možné zákon měnit pouhým ministerským nařízením. V dubnu 1920 tedy prošel v kulturním výboru Národního shromáždění návrh, aby mateřské školy spadaly pod kompetence ministerstva sociální péče. To však bylo přijato učitelstvem velmi negativně, vůči rozhodnutí se důrazně vymezovalo a všechny učitelské organizace tento negativní postoj podporovaly. ministerstvo sociální péče 24. května 1919 uvedlo, že zákonná ustanovení o školách mateřských spadala doposud pod obor školského zákonodárství. Autorka tedy ve svém projevu výslovně žádala o definitivní vyřešení kompetenčního sporu mezi ministerstvy, aby poté mohlo dojít k uzákonění mateřských škol.⁴²

⁴² *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1. června 1922, roč. XII., č.5.-8., s. 38-44. ISSN neuvedeno

Rezoluce, která vzešla z projevů a debat, které proběhly na manifestační schůzi, shrnovaly problémy, které již dříve spolek několikrát definoval ve svých žádostech. Mezi jejich požadavky patřilo⁴³:

1. Zařazení škol mateřských do školské soustavy a zařazení do kompetence ministerstva školství.
2. Povinné zřizování mateřských škol a zabezpečení jejich zaměstnanců.
3. Úprava zákona o právních a hmotných poměrech učitelek mateřských škol a jejich vzdělání.
4. Zastoupení a spolurozhodování odbornic při řešení všech otázek týkajících se mateřských škol.

2.5 Rok 1923

Ústřední spolek pro zájmy škol mateřských byl přetvořen ve Svaz československých učitelek mateřských škol s cílem jednotného jednání všech odborových spolků.⁴⁴

V článku *Reforma školy mateřské* Ida Jarníková popisuje principy nových výchovných směrů, které by se měly aplikovat v tzv. „nové mateřské škole“. První myšlenka je určitá spontánnost a schopnost přizpůsobovat a upravovat program na základě zájmu a nálady dětí. Zastávala názor, že pevný rozvrh, který se musí dodržovat je pro učitelku brzdou a překážkou k plodné a radostné práci. Prosazovala tedy, aby školským úřadům stačil učitelkou zapsaný přesný čas příchodu, odchodu, jídla, odpočinku a přibližné doby řízeného a volného programu dětí. Zdůraznila, že je nutné přizpůsobovat program dle fyziologických a vývojových potřeb dětí, proto se nelze držet pevně daného programu. Je dostačující si připravit téma, které odpovídá danému ročnímu období nebo například událostem, které ovlivňují v danou chvíli životy dětí a poté aplikovat předem připravené aktivity, avšak dle aktuálního rozpoložení dětí. Další myšlenkou, kterou by se měly učitelky řídit, je rozvoj přirozené tvořivosti dětí. Je nutné dětem dát podněty, které vzbudí jejich zájem a představivost. Cílem je vést děti k vlastnímu přemýšlení a omezit napodobování. V dilematu, zda cíleně rozdělovat děti do skupin, či nechat všechny dohromady, autorka podporuje obě varianty podle programu a také aktuálního

⁴³ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1. června 1922, roč. XII., č.5.-8., s. 55. ISSN neuvedeno

⁴⁴ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, duben 1923, roč. XIII., č.1-2., s.1. ISSN neuvedeno

rozpoložení dětí. Celkově shrnula hlavní myšlenku tohoto článku následovně: „... *ne hodiny jsou našimi pány, ale dítě a jeho zájem.*“⁴⁵

V dalším článku, který se věnoval vhodným předškolním aktivitám, bylo zdůrazněno, že vždy by měla mít učitelka za cíl zprostředkovat dětem radostné a milé chvíle a nepozorovaně vštěpovat dětem hodnoty dobra a krásna, které mají poté sloužit jako pevný základ k další výchově dítěte. Proto, aby toho mohla učitelka docílit, je nutné poznat důkladně duši každého dítěte.⁴⁶

2.6 Rok 1924

Hlavní myšlenka článku s názvem *Lidovýchova ve školách mateřských* byla propojenost a komunikace mezi mateřskou školou a rodinou dítěte. Učitelky by se neměly soustředit pouze na samotné dítě, ale na celou rodinu, ať už z důvodu lepšího poznání dítěte, tak za účelem případné pomoci rodičům nebo nutného zásahu v problémových rodinách. Díky blízkému každodennímu kontaktu s rodiči mohly učitelky výchovně působit i na ně. Upozorňovat je na hygienu, hodnotné knihy, vnuknout jim myšlenky týkající se odměn a trestů nebo kvalitního trávení volného času.⁴⁷

Docházelo k pozvolnému pokroku v otázce uzákonění organizace mateřských škol. Ministerská rada vyzvala ministerstvo školství, aby předložilo návrh zákona o mateřských školách. Byl to pouze počáteční krok, který značil, že se začne projednávat organizace mateřských škol, nicméně právní postavení učitelek a otázka kompetenční zůstávala stále nerozřešená.⁴⁸ Právě z tohoto důvodu Svaz československých učitelek mateřských škol vydal v roce 1924 brožuru *Pedagogický význam mateřských škol v Československé republice*. Cílem bylo upozornit a jednoznačně popsat důležitost mateřských škol ve školské soustavě a potřebu péče o předškolní instituce ze strany státu. Mateřské školy měly sloužit, v případě nefungujících či méně funkčních rodin, jako spojovací článek mezi rodinou a školským

⁴⁵ JARNÍKOVÁ, Ida. Reforma školy mateřské. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1. prosince 1923, roč. XIII., č.7-10., s.42-47. ISSN neuvedeno

⁴⁶ BOŘKOVÁ, Hana. Dětská zaměstnání. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1. prosince 1923, roč. XIII., č.7-10., s.52-53. ISSN neuvedeno

⁴⁷ BOŘKOVÁ, Hana. Lidovýchova ve školách mateřských. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 15.června 1924, roč. XIV., č.5-7., s.33-34. ISSN neuvedeno

⁴⁸ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1.prosine 1924, roč. XIV., č.9.-10., s. 65 ISSN neuvedeno

systemem. Hlavní poslání mateřské školy mělo být pedagogické, sociální a kulturně politické.⁴⁹ Brožura obsahovala řadu odborných článků, které měly sloužit jako vědecké podložení a obhájení názoru svazu, který požadoval zařazení mateřských škol do kompetence ministerstva školství. Články se týkaly pedagogického, psychologického, výchovného, sociálního nebo také kulturního významu mateřských škol, rozdílu mezi mateřskými školami a opatrovnami, ale také zde bylo široce rozpracované téma kompetenčního sporu mezi ministerstvy.⁵⁰

2.7 Rok 1925

Redaktorka Ida Jarníková napsala úvahu, která reagovala na ministerské osnovy týkající se ručních prací a tělesné výchovy. V úvaze mluví konkrétně o tzv. projevové výchově, kterou uplatňovalo reformní hnutí v předškolním vzdělávání. Dětský projev byl u dětí předškolního věku vždy přítomný, jen byl v historii často potlačován. Autorka podporovala reformní myšlenky, které vylučovaly omezování dětského projevu v předškolním vzdělávání, a naopak vyzývaly k tomu, aby si učitelky projevů více všímaly a řídily se zásadou: využít vzbuzeného zájmu dětského a prohloubit jej.⁵¹ Nové směry ve výchovných ručních pracích přecházely od metod návodných právě k metodám vycházejících z dětských projevů, které měly původ ve vnitřních potřebách dětí. To bylo jednodušší aplikovat v mateřských školách než ve školách obecných a vyšších, kde pro učitele bylo o mnoho těžší zakládat ruční práce na dětských projevech.⁵²

Učitelky mateřských škol podaly v březnu 1925 další žádost vládě, týkající se zákona o mateřském školství, platovém a právním postavení učitelek mateřských škol. Požadavky byly následující⁵³:

1. Do mateřských škol měly patřit děti od 3 do 6 let.
2. Od určitého počtu dětí měly být obce povinné zřídit mateřskou školu.
3. Kvalifikované učitelky měly být v rámci platového ohodnocení ve skupině D státních zaměstnanců.

⁴⁹ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, Pedagogický význam mateřských škol v Československé republice, 1924, s. 1 ISSN neuvedeno

⁵⁰ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, Pedagogický význam mateřských škol v Československé republice, 1924, s. 1-28. ISSN neuvedeno.

⁵¹ JARNÍKOVÁ, Ida. Dětský projev ve výchově. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 25.února 1925, roč. XV., č.2., s.9.-11. ISSN neuvedeno

⁵² Tamtéž.

⁵³ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 25.března 1925, roč. XV., č.3., s.19. ISSN neuvedeno

4. Odbornice z řad učitelek mateřských škol měly být přítomny vždy při řešení otázek týkajících se předškolního vzdělávání.
5. Měl být zrušen název pěstounka a nahrazen pojmem učitelka mateřské školy.

Učitelky mateřských škol ve velké míře komunikovaly se zahraničím a často v časopisu vycházely články pojednávající o předškolním vzdělávání v jiných státech. Tyto články měly být inspirací, ale také často upozorněním na špatné podmínky přetrvávající v našem školském systému. Na příkladu vzdělávání učitelek mateřských škol v Americe bylo ukázána nedostatečnost vzdělávání v Československé republice. Ve Spojených státech byla považována mateřská škola za složku obecné školy, a proto vzdělávání učitelek mateřských škol bylo na stejné úrovni jako učitelek ze škol obecných. Jednalo se o dvouleté studium, které navazovalo na střední školu. Svaz zdůrazňoval, že by se mělo směřovat k rovnocennému vzdělávání učitelek mateřských škol a obecných škol i u nás.⁵⁴

2.8 Rok 1926

Pro správné směřování reformy mateřských škol bylo nutné myšlenky podložit psychologickými poznatky, které již v tehdejší době byly chápány jako klíčové. Nicméně, výzkumy se téměř výhradně zabývaly dětmi od 6 let a mladší děti byly popsány pouze v psychologických biografiích, ze kterých nebylo možné vyvodit obecné závěry. Dr. F. Šeracký ve svém článku zdůrazňoval potřebu experimentálně – psychologických výzkumů pro pedagogické účely u dětí mladších 6 let. Autor zmínil, že právě učitelky mateřských škol by měly provádět psychologický výzkum, ale pouze v případě řádné připravenosti v oblasti dětské psychologie. V článku popsal, čeho by se takový výzkum, z dnešní perspektivy bychom to nazvali spíše diagnostikou, měl týkat. Dvakrát za rok by mělo dojít k tělesné kontrole, tedy měření výšky, váhy a hrudníku, za účelem kontroly vývoje. Další zkoumanou oblastí byly smysly. Z intelektuálních funkcí bylo nutné věnovat pozornost imaginaci, kresbě, druhům her dítěte či mluvenému projevu. Učitelky měly také sledovat paměť, zvědavost, myšlení o přírodě a také pojem o čase. Rovněž bylo důležité provádět zkoušky inteligence a vyšetření řeči. Samozřejmě se nesměl opomenout emocionální a sociální vývoj.

⁵⁴ BARTUŠKOVÁ, M. Vzdělání učitelek škol mateřských v Americe. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 5.června 1925, roč. XV., č.5., s.33-35. ISSN neuvedeno

Výchova dítěte do 6 let se v tomto období v „celém kulturním světě“ zakládala na metodě Marie Montessori, která byla považována za nejlépe vyhovující požadavkům moderní experimentální psychologie, a to i přes jisté nedostatky, které však byly korigovány například ženevskou či bruselskou školou. Autor článku však viděl velké rezervy v jejím využití v praxi. Za účelem rozšíření této metody považoval za důležité reformovat vzdělání učitelek mateřských škol a zřídit mateřské školy podle vzoru *Case dei Bambini* v Říme nebo *Maison des Petits* v Ženevě. Právě Marie Montessori si byla vědoma, že pro správnou výchovu dítěte v mateřské škole je nutné psychologické vzdělání. Učitelky potřebují odborné znalosti, aby byly schopné děti pozorovat, studovat a podle svých výsledků upravovat jejich výchovu. Autor považoval za nutné, aby byla co nejdříve zřízena alespoň jedna výzkumná mateřská škola, kde by se mohly vzdělávat budoucí učitelky mateřských škol právě v psychologické oblasti.⁵⁵

J. Číškovská navštívila mateřské školy v Nizozemí, které fungovaly na principech Fröbela a Montessori a popsala je jako „ideální školy“. Program mateřské školy, která byla založená na ideách Fröbela, byl podobný programu mateřské školy v Československu. Skládal se ze cvičení, písní, básní, říkání, her, tanců, kreslení, malování, navlékání korálků či vyšívání. Naopak ve školách Montessori nebyl žádný program. Vše záleželo na momentálním rozpoložení dětí a jejich chuti dělat danou aktivitu. Děti se z vlastní motivace zabývaly čtením, psaním nebo například hudbou. Ve školce bylo k dispozici mnoho materiálu na výcvik smyslů, k počítání či rozvíjení schopností. V těchto mateřských školách byly děti rozdělené dle věku: 3-4 let, 4-5 let a 5-6 let. V každé třídě bylo maximálně 35 dětí na 2 učitelky.⁵⁶

Téma, které spolek trápilo již několik let, bylo zavedení jednotného názvu pro předškolní instituce. Do této doby se používaly názvy jako dětské zahrádky, opatrovny, školky, školy mateřské, dětské školy nebo dětské domy. Používání různých názvů bylo příčinou rozporuplného vnímání účelu těchto institucí, což bránilo dalšímu vývoji předškolního vzdělávání. Opatrovny byly dle ministerského nařízení z roku 1872 ústavy, které měly mít dítě celý den pod dozorem a přiměřeně ho zaměstnávat, naučit je čistotě, pořádku, dobrému chování a podněcovat v něm chuť pracovat. Účelem mateřských škol bylo připravovat děti na školní vyučování procvičováním smyslů a těla. Ministerské nařízení z roku 1884 doporučovalo, aby mateřské školy doplňovaly své působení o sociální péči a opatrovny, aby přejímaly výchovný

⁵⁵ŠERÁCKÝ, F. Mateřská škola. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 25. ledna 1926, roč. XVI., č. 1., s. 1-6. ISSN neuvedeno

⁵⁶ČÍŠKOVSKÁ, J. Mateřské školy v Nizozemí. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 25. února 1926, roč. XVI., č. 2., s. 18-19. ISSN neuvedeno

system od škol mateřských. Činnost těchto institucí se tedy sjednotila, ale názvy zůstaly rozdílné. Svaz tedy požadoval zavedení jednotného názvu mateřská škola, aby na všechny ústavy bylo nahlíženo, jako na výchovné a vzdělávací instituce a neponižoval se status učitelek, které tam pracovaly.⁵⁷

Svaz uveřejnil návrh osnov pro mateřské školy, který se skládal z šesti základních bodů. Účelem mateřské školy měla být podpora a doplňování domácí výchovy dětí mladších 6 let, a to systematicky vědomou péčí o všestranný rozvoj dítěte. V kontextu výchovy byla zdůrazňována individualita dítěte, příprava na život ve společnosti nebo rozvoj národního ducha, avšak vždy s ohledem na dětskou hravost a momentální rozpoložení a vývojovou fázi dítěte. Pevný časový rozvrh byl nepřipustný, ale měla se dodržovat časová pravidelnost dle správné životosprávy dětí.

V rámci rozvoje dítěte bylo důležité definovat základní principy péče o děti v následujících šesti oblastech⁵⁸:

1. Mateřská škola měla zastávat péči o zdravé tělo dětí. Do této oblasti spadá udržování čistoty, trávení času na čerstvém vzduchu a slunci, pravidelná výživa, otužování v rozumné míře, odpočinek a tělesná výchova, kterou se má na mysli cíleně vedená fyzická aktivita, dále hry a volný pohyb v přírodě.
2. Výcvik smyslů byl, jak bylo zmíněno dříve, považován za jednu z nejdůležitějších oblastí, na které se bylo nutné soustředit v předškolním období. Bylo důležité, aby učitelky cíleně zaměřovaly aktivity právě na rozvoj smyslového vnímání.
3. Řeč měla být v rámci programu rozvíjena pomocí rozhovorů s učitelkami, říkadly, zpěvem, hrami nebo vyprávěním. V tomto kontextu byla zdůrazněna klíčová role správného příkladu a častého cvičení.
4. Pozornost, paměť a obraznost měly být rozvíjeny současně s výcvikem smyslů a řečových dovedností pomocí her, výtvarné činnosti, pohádek nebo rozhovorů s dětmi.
5. Tzv. „Pud činnostní“ měl být naplněn prací, hrami, tělocvikem nebo výtvarnou činností. V případě aktivního zájmu dítěte o určitou aktivitu se mu mělo vždy vyhovět a prohloubit jeho zaujetí. Zde můžeme vidět aplikovaný jeden z principů Montessori, který byl v tomto období učitelkami mateřských škol často zdůrazňován a vyzdvihován.

⁵⁷ JARNÍKOVÁ, Ida. Proč žádáme zavedení jednotného názvu?. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 25. února 1926, roč. XVI., č.2., s.19-22. ISSN neuvedeno

⁵⁸ JARNÍKOVÁ, Ida. Návrh osnov pro mateřské školy. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 10. dubna 1926, roč. XVI., č.3.-4., s.36-39. ISSN neuvedeno

6. Mravní výchova měla být založena především na dobrém příkladu a fungování dětí se svými vrstevníky. Hry, práce nebo výchova k soběstačnosti vedly k rozvoji mravní povahy dětí.

V březnu 1926 proběhla anketa o mateřských školách v rámci ministerstva školství. Proběhla debata, během které se k tématu vyjádřil ministr školství, ministerský rada, ale také zástupci z řad odbornic a odborníků, mezi kterými byly i zástupkyně ze spolku. Anketa se usnesla, že mateřské školy by se měly považovat za výchovné instituce a spadat do kompetence ministerstva školství. Dále vyjádřila požadavek na povinné zřizování mateřských škol v obcích nad 3000 obyvatel podle počtu dětí v předškolním věku. Docházka dětí měla zůstat dobrovolná s výjimkou ohrožených dětí. Soukromé mateřské školy měly naplňovat ministerská nařízení, týkající se mateřských škol veřejných. Dalším tématem bylo právní postavení učitelky mateřských škol. Anketa se shodla na přijetí titulu učitelka mateřských škol za podmínky pedagogického vzdělání, což mělo také posílit důvěru v tyto instituce a učitelky ze strany veřejnosti. Byl vznesen požadavek na prodloužení vzdělání učitelky mateřských škol na 4 roky zakončené závěrečnou zkouškou. Výběr učitelky měl probíhat na základě veřejného konkurzu. Platové podmínky se měly řídit dle norem pro učitelky ženských ručních prací. Disciplinární řád měl platit dle řádu pro státní úředníky.⁵⁹

Dalším příkladem ze zahraničí, ze kterého v rámci reformy předškolního vzdělávání mohly učitelky čerpat, byl Dětský dům ve Vídni, který byl založen v roce 1923. První zajímavostí bylo, že celý prostor školky byl přizpůsoben tomu, aby tam mohly děti volně fungovat. Schody byly tak nízké, aby po nich mohly děti samy chodit, kliky od dveří byly umístěny na dosah tříletých dětí. To byl velký rozdíl oproti mateřským školám v Československé republice, kde byl nábytek, umyvadla i další vybavení v normální velikosti. Součástí hlavní vnitřní místnosti byla i kuchyňka s dětským nádobím, které však bylo funkční a děti zde například krájely zeleninu, kterou samy na zahradě vypěstovaly. Velmi specifické a různorodé byly také pomůcky a vybavení mateřských škol dle Montessori. V zařízeních založených na myšlenkách Montessori nebyl žádný časový rozvrh a děti se do ničeho nenutily.⁶⁰

V tomto roce (1926) byla v Praze otevřena výzkumná mateřská škola, která měla za cíl zkoumat výchovný vliv pomůcek dle Fröbela, Decrolyho, Montessori nebo dle ženevského

⁵⁹ *Časopis učitelky škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelky mateřských škol, 10. dubna 1926, roč. XVI., č.3.-4., s.39-43. ISSN neuvedeno

⁶⁰ GUDRICOVÁ. Dětský dům dr. Montessoriové ve Vídni. *Časopis učitelky škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelky mateřských škol, 25. září 1926, roč. XVI., č.7., s.89-91. ISSN neuvedeno

stylu.⁶¹ Tento rok taky proběhl III. Sjezd pro výzkum dítěte. Výsledkem sjezdu byla rezoluce, která mimo jiné obsahovala následující body⁶²:

1. Sjezd se stavil za tzv. ženevskou deklaraci, která byla přijata Společností národů a vyjadřovala základní práva dítěte.
2. Sjezd trval na požadavku vysokoškolského vzdělání učitelstva.
3. Zdůrazňoval uzákonění mateřské školy, také vyzdvižení jejího výchovného cíle a nutnost jednotného názvu i celkového jednotného pojetí předškolního vzdělávání.
4. Zdůrazňoval při výchově důležitost pozornosti na citovou a volní stránku.
5. Zdůrazňoval princip svobody pedagogických pracovníků.

2.9 Rok 1927

Svaz upozorňoval, že je nezbytné, aby se učitelky mateřských škol dále vzdělávaly zvláště v reformních tématech. Mezi hlavní studijní podklady patřila *Příručka vědecké pedagogiky* od Montessori, která byla přeložena právě díky svazu. Další klíčovou publikací byla kniha Dr. F. Šerackého *Experimentální psychologie a psychologie dítěte*.⁶³

V roce 1927 proběhl první vysokoškolský kurz učitelek mateřských škol v Praze, kterého se zúčastnilo kolem 450 učitelek. Kurz trval celých 14 dní. Během kurzu mělo proslov či přednášku mnoho odborníků, mimo jiné prof. Dr. Šeráček nebo prof. Dr. Chlup. Učitelky byly seznámeny s novými výchovnými metodami a získaly tak odborné podklady pro reformaci své praktické činnosti v mateřských školách. Do této doby převládal na předškolních institucích Fröbelův systém, a právě na tomto kurzu byl srovnáván s novými metodami Montessori, Clapereda a Decrolyho. Velký zájem byl o přednášky z psychologie či pedopsychologie.⁶⁴

Ve Švýcarsku proběhl Světový kongres pro novou výchovu. Hlavním tématem byla svoboda při výchově. Předseda kongresu řekl: „*Nová výchova je pak taková, která má své východisko u dítěte a v dítěti vidí bytost, jež má sama v sobě hnací péro své aktivity a svým jednáním se rozvíjí! Proto je třeba znát vývojové zákony dítěte, jež ovšem dají se stanovit jen tehdy, když*

⁶¹ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 25. října 1926, roč. XVI., č.8., s.106. ISSN nevedeno

⁶² JARNÍKOVÁ, Ida. Mateřské školy a III. sjezd pro výzkum dítěte. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 20. prosince 1926, roč. XVI., č.10., s. 137 ISSN nevedeno

⁶³ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 20. ledna 1927, roč. XVII., č.1., s.2-3. ISSN nevedeno

⁶⁴ BUCHALOVÁ, Marie. První vysokoškolský kurs učitelek mateřských škol v Praze. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 20. června 1927, roč. XVII., č.5.-6., s.61- 64.ISSN nevedeno

dítěti, které pozorujeme, ponecháváme co nejvyšší možnou svobodu. Psychologie nemůže se dále rozvíjet, nekonáme-li současně řadu pozorování dítěte na svobodě. Pokusné školy a třídy jsou nepostradatelné.“⁶⁵ (Bovet, 1927)

Mateřským školám se na sjezdu věnovala velká pozornost, zvláště metodě Montessori a Decrolyho. V anglosaských zemích byla oblíbená spíše metoda Montessori a naopak ve Francii byl oblíbený O. Decroly.⁶⁶

Po dlouhých peripetiích, debatách a žádostech došlo nakonec v roce 1927 k rozřešení kompetenčního sporu a ministerská rada přiřkla kompetenci mateřských škol ministerstvu školství.⁶⁷

Článek Dr. F. Šerackého s názvem Malé dítě pojednává o stejnojmenné knize, kterou vydala švýcarská instituce Pro Juventute. Kniha popisuje nejpodstatnější metody výchovy malého dítěte. První článek se věnoval Pestalozzimu, který byl v daném článku popsán jako první průkopník moderní výchovy dítěte a předchůdce moderní dětské psychologie, který již tehdy zdůrazňoval dětskou individualitu. Další článek pojednával o Fröbelových dětských zahrádkách. Autorka článku vyzdvihla, že právě Fröbel byl první, kdo popsal důležitost vývoje prvních šesti let života člověka, které mají vliv na celý jeho pozdější život. Ve své metodě používal dětského pudu po hře, vybral pro dítě řadu dárků dle jeho vývojových stádií, stanovil takové dětské aktivity, aby se mohla projevit dětská tvořivost. Kniha samozřejmě obsahovala i článek o metodě Montessori, který napsal pedagog Feriere. Ten považoval za geniální myšlenku, že M. Montessori nechává děti pracovat, chybovat, samy sebe opravovat a kontrolovat. Hlavní podstatu metody viděl ve svobodě dítěte, kterou dítě má v rámci svého tempa práce či výběru aktivity. Od této metody si mnoho sliboval pro budoucí vývoj školy. V knize vyšel také kritický článek o hrách Decrolyho od pedagožky A. Descoudresové. Ta zprvu vyvracela názor, že Decrolyho hry byly určeny pouze pro nenormální děti a také kritizovala rozdělení dětí na normální a nenormální. Z vlastní zkušenosti potvrzovala účinnost těchto pomůcek a vyzdvihovala, že hry podněcovaly spolupráci mezi dětmi. Autorka neviděla rozpor mezi pomůckami Montessori a Decrolyho a naopak zastávala názor, že se mohou

⁶⁵ ŠERACKÝ, F. Světový kongres pro novou výchovu. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 25. srpna 1927, roč. XVII., č.7., s.86. ISSN neuvedeno

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ HAVLÍČKOVÁ, G. K našemu úsilí o příslušnost mateřských škol v obor působnosti ministerstva školství a národní osvěty. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 25. srpna 1927, roč. XVII., č.7., s.86.-89. ISSN neuvedeno

doplňovat. Dr. F. Šeracký, který popisoval celou knihu, upozorňoval, že přes všechno nadšení, které u nás probíhalo ohledně těchto metod, bylo nutné je přijímat s rezervou. Zastával názor, že pouze samotná praxe může ukázat, co je prospěšné pro české děti, což měla za cíl právě výzkumná škola mateřská v Praze.⁶⁸ Další článek napsaný Dr. F. Šerackým do časopisu mateřských škol se jmenoval Psychologické poznámky k Montessori a zaměřoval se na důležitost studia vývojové psychologie. Montessori kladla velký důraz na zrání dětí a její metody se zaměřovaly na připravování dětského myšlení např. pro chápání počtů, ale nikdy děti nenutila do těchto aktivit. Autor článku na závěr zdůrazňoval, že myšlenky Montessori se shodovaly se závěry moderní psychologie, i přesto, že Montessori své principy definovala již předtím. Dále autor vyzdvihoval nutnost využití psychologie v moderní výchově.⁶⁹

2.10 Rok 1928

Jak už bylo v práci zmíněno dříve, metoda Montessori se stávala velmi známou, a to díky českým překladům jak jejích publikací, tak knih, které pojednávaly o tomto směru. I proto vyšel v časopise učitelek mateřských škol článek shrnující základní body Montessori teorie, které jsou následující⁷⁰:

1. Je potřeba připravovat dítě k soudnosti pořádkem, prostotou a krásou.
2. Dítě má mít ve škole volnost pohybu i duševní volnost. Celkově se má cítit svobodné.
3. Učitel má být v pozici pozorování a vyčkávání, případně nabídnout dítěti ve vhodnou dobu podnět.
4. Výchovné působení učitele má mít za cíl smyslový vývoj dítěte. Výchovné působení nemá být hrou, zároveň má být však vábivé.
5. Vyučování probíhá metodou analytickou.

F. Štěpničková a F. Šeracký vydali první studii z výzkumné školy mateřské v Praze Na studánce, která se týkala dětské výslovnosti v nejranějším věku. Ve výzkumné škole pracovali s dětmi od 1,5 roku do 3 let. Při fonetickém cvičení, kde každý měsíc probírali s dětmi 28 slov, pozorovali, že děti lépe vyslovují slova, která si dokážou spojit s daným předmětem. Tedy když děti měly možnost předmět vidět z blízka a osahat ho, bylo pro ně poté snazší slovo

⁶⁸ ŠERACKÝ, F. Malé dítě. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1.října 1927, roč. XVII., č.8., s.101-102. ISSN neuvedeno

⁶⁹ ŠERACKÝ, F. Psychologické poznámky k Montessoriové. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1.listopad 1927, roč. XVII., č.9., s.124-125. ISSN neuvedeno

⁷⁰ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1.února 1928, roč. XVIII., č.2., s.34-35. ISSN neuvedeno

vyslovit. Studie upozorňovala na blízkou souvislost mezi vývojem řeči a vývojem tělesné a duševní stránky dítěte. Zdůraznili, že velmi záleží na schopnosti se soustředit, na vývoji paměti i rozlišování hlásek. Na základě sledování dětí vyplynulo pro učitelky několik závěrů. Nutnost zabývat se tím, jak děti vyslovují a mluví, ale nenutit děti bezmyšlenkovitě opakovat slova a věty, kterým nemohou rozumět. Dále velký význam správného a zřetelného vyslovování ze strany učitelek. A nakonec nutnost cíleně rozvíjet kognitivní funkce, konkrétně pozornost a paměť, které mají přímou souvislost s vývojem řeči.⁷¹ V další studii si věnoval F. Šeracký s K. Mullerovou dětské kresbě, kterou považovali v určitých ohledech za velmi podobnou řeči, protože kresba může být v prvních etapách dětského vývoje určitou náhradou řeči. Považovali dětskou kresbu jako jistý způsob, jak lépe porozumět dítěti, které své představy, myšlenky či city vyjadřuje právě na papíře. Pro správný psychologický rozbor kresby je dle autorů nutné znát genezi celé kresby, okolnosti vzniku, význam či myšlenky dítěte. Nelze však opomenout také prostředí dítěte, jeho nadání, pohlaví apod. Ideální by bylo sledovat vývoj kreseb od prvních tahů do určitého staršího věku, i když je potřeba brát v potaz vzájemný vliv dětí, touha po soutěživosti či napodobování ostatních.⁷²

Další článek pojednávající o poznacích z výzkumné školy mateřské v Praze Na studánce se zabýval zkušenostmi z oddělení, kde byly aplikovány čisté zásady Fröbelovy teorie. Závěry z využívání jeho „dárků“ neboli pomůcek byly veskrze pozitivní. V porovnání s metodou Montessori byly u Fröbela kladeny větší nároky na učitelky, které doprovázely hry s předměty různými básničkami či písněmi. Výsledky počátečního výzkumu byly pozitivní a cílem do budoucna bylo stanovit, co z Fröbelovy teorie by se mělo dále využívat v předškolním vzdělávání.⁷³

Metoda Decrolyho patřila mezi nové reformní směry, o kterých se na našem území postupně rozšiřovalo povědomí. Decroly se snažil najít podněty pro děti v přírodě a jeho cílem bylo od samého začátku připravovat děti na reálný život, v čemž se velmi lišil od metody Montessori, kde se využívalo vytvořených pomůcek. Hlavní rozdíl byl v tom, že Montessori pomůcky měly rozvíjet inteligenci, řeč či psaní, a naopak nástroje používané dle Decrolyho děti přímo

⁷¹ ŠTĚPNIČKOVÁ, F., ŠERACKÝ, F. Studie dětské výslovnosti v nejranějším věku. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1.ledna 1928, roč. XVIII., č.1., s.5-7. ISSN neuvedeno

⁷² MULLEROVÁ, K., ŠERACKÝ, F. Ke kresebnému projevu dítěte. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1.února 1928, roč. XVIII., č.2., s.30-33. ISSN neuvedeno

⁷³ VINOPALOVÁ, M., ŠERACKÝ, F. Naše první zkušenosti s Fröblem. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1.ledna 1928, roč. XVIII., č.1., s.7.-9. ISSN neuvedeno

využívaly pomocí své inteligence. E. Strnad, autor článku, zmínil, že českému prostředí je bližší Decroly, i když metoda Montessori splňuje více poslání samotné školy. Decrolyova metoda se myšlenkou více podobala našim mateřským školám tzv. lokálním interese dětí na školním životě. Školní prostředí dle Montessori bylo vždy uměle vytvořeno.⁷⁴

Jak můžeme vidět, každý směr má své pro i proti. Klady a zápory metody Montessori shrnula do článku R. Endersová. Bezesporu M. Montessori nelze odepřít, že byla jednou z prvních, která aplikovala zásadu přizpůsobení dětského prostředí dítěti. Montessori úspěšně přetvořila dětem vrozené pudy v cílené a užitečné činnosti. Jeden z příkladů uvedených v článku je například dětská touha hrát si s vodou, která byla využita v Montessori ústavech při mytí nádobí. Mezi klady považovala dále autorka také důraz na čistotu a dodržování zvyků, díky kterým se dané aktivity stanou pro děti přirozenou součástí dne. Dále oceňovala, že učitelky děti nikdy veřejně nenapomínají. Pomůcky jsou velmi promyšlené, avšak v článku byl popsán rám, na kterém se děti učily zapínat, rozepínat či zavazovat a autorka trefně upozornila, zda by děti více netěšilo učit se těmito dovednostem spíše na panenkách, se kterými si tak rády hrají. Stejně tak upozornila na absenci modelování, které v té době patřilo na první místo mezi aktivitami. Učitelky v těchto mateřských školách popisovala jako chladné a vážné. Autorka kritizovala nedostatek dětského hraní, vypravování či obrazotvornosti a přílišnou podobnost programu spíše vyučování než dětským aktivitám. Tvrdila, že předškolní děti tyto aktivity nemohou uspokojit, protože jim brání tvoření a každá hra je ve skutečnosti prací.⁷⁵

Vyšel i další článek od Adolfa Ferrière, který také kriticky popisoval hlavní principy metody Montessori, ale rovněž vyvracel tehdejší běžné a často nepodložené negativní názory na tento výchovný směr. Autor v článku pojmenoval dvě hlavní pomyslné oblasti této metody, a to princip svobody výběru a materiál. Pojmem materiál označil cvičení, jež mělo dítě zaměstnat a poučit pomocí hry o podstatných věcech, které dítě potřebovalo či toužilo znát. Za geniální ideu považoval autor článku také zásadu individuálního cvičení, kterou M. Montessori přenesla do školní výchovy. Poznatky, které pomůcky dětem zprostředkovávaly, nebyly využívány pod vlivem učitele, ale samotným dítětem. Myšlenkou tedy bylo, aby se dítě samostatně naučilo pracovat, chybovat, ale také dosahovat pokroků. Klíčový a inovativní objev bylo přesvědčení, že u všech malých dětí je svoboda podmínkou vlastního pokroku. Princip svobodné volby byl

⁷⁴ STRNAD, E. Decroly pro naše školy!. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1.ledna 1928, roč. XVIII., č.1., s.12.-15. ISSN neuvedeno

⁷⁵ ENDERSOVÁ, R. Pro i proti metodě Montessoriové. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1.března 1928, roč. XVIII., č.3., s. 56.- 59. ISSN neuvedeno

často považován spíše za anarchii. To však Montessori v minulosti osvětlila, když zdůraznila rozdíl mezi svobodou a nekázní. Téma, které bylo často zmiňováno v negativní konotaci, byla kvalita pomůcek a často bylo zpochybňováno, zda práce s daným speciálním materiálem naučí či zprostředkuje dětem vše potřebné.⁷⁶

Mateřské školy, které byly u nás založené stoupenci Fröbela, přijaly všechny výchovné prostředky, které tento pedagog shrnul do systému, který byl považován za velmi funkční. Rozvoj psychologie, ale také rozvoj dalších v tehdejší době nových výchovných metod, ukázal na jisté nedostatky Fröbelových výchovných metod. Konkrétně jeho přístup k dětské kresbě kritizovalo mnoho odborníků. Fröbel navazoval na myšlenky Rousseaua a Pestalozziho a podporoval studium kresby, tedy cíleně učit dítě různými cviky přesností. Tento přístup však ubíjel dětskou fantazii a tvořivost. Učitelky měly vnímat kreslení v mateřské škole ne jako cíl, ale jako prostředek rozvoje schopností dětí.⁷⁷

Druhý vysokoškolský kurz pro učitelstvo mateřských škol se uskutečnil v dubnu 1928. První vysokoškolský kurz byl považován za úspěšný, protože na sebe touto cestou předškolní vzdělávání upozornilo a jistě nabylo pevnějšího místa v organizaci výchovy. Druhý vysokoškolský kurz měl také manifestační motivy a navazoval na témata probíraná na předešlém vysokoškolském kurzu. Zároveň však byly v rámci programu zdůrazněny společné úkoly mateřské a národní školy, čímž byl také pozvednut pedagogický význam mateřského školství. Prof. Dr. Šeracký ve svém proslovu upozornil, že je nutné, aby si učitelstvo od mateřské až po vysokou školu osvojilo dostatečné pedagogické vzdělání nezbytné pro odbornou činnost. Během kurzu měli účastníci možnost poslechnout si přednášky mnoha odborníků.⁷⁸

Dr. E. Claparede a prof. Petr Bovet založili v Ženevě *Dům malých* v ústavu J. J. Rousseauova. Tento ústav měl za cíl zkoumat a ověřovat soudobé psychologické poznatky a v souladu s těmito poznatky orientovat vychovatele. Pracovaly zde absolventky ústavu J. J. Rousseaua, které právě v *Domě malých* používaly a ověřovaly v praxi to, co se dříve naučily teoreticky. Tato instituce se nepokoušela vytvořit novou metodu, která by měla zajišťovat úspěch ve

⁷⁶ FERRIÉRE, Adolf. Metoda Montessoriové. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1.září 1928, roč. XVIII., č.7., s.117–119.ISSN neuvedeno

⁷⁷ RATHAUS, L. Kreslení ve škole mateřské. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1.září 1928, roč. XVIII., č.7., s.121–125.ISSN neuvedeno

⁷⁸ KORDOVÁ, M. Druhý vysokoškolský kurs pro učitelstvo škol mateřských a národních v Plzni. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1.května 1928, roč. XVIII., č.5., s. 81.-80. ISSN neuvedeno

vychovatelství, protože věřila, že dítě se stále rozvíjí a mění a nelze vytvořit řadu fungujících nástrojů. Domu malých se používalo ke zkoumání, studování a sledování zákonů, které dítě ovlivňovalo. Instituce fungovala na několika základních pravidlech⁷⁹:

1. Poznat především fyzické, rozumové a mravní díly dítěte a přizpůsobit práci tak, aby se docílilo úspěchu.
2. Vést dítě k tomu, aby chápalo společenské prostředí, ve kterém žije. Přesvědčit ho o nutnosti spolupráce a pomoci druhým.
3. Opatřit dítěti všechny prostředky, které podporují jeho vyjadřovací schopnost.

Den byl vždy rozdělen do dvou částí. V první části dne se děti věnovaly individuální činnosti, která byla považována za nutnou pro pochopení vlastních sil dítěte a jejich použití. V druhé části dne probíhala činnosti kolektivní, která nutila děti měřit své síly a přizpůsobovat je silám spolužáků. Děti ve věku 4-9 let byly rozdělené do tří věkových skupin. Každá třída měla svůj název, který korespondoval s hlavní činností, které se děti daného věku věnovaly. Ti nejmenší se nazývali stavitelé, starší badatelé a nejstarší skupinou byli myslitelé.⁸⁰

Ministerstvo školství se rozhodlo vydat jednotné výchovné osnovy, které měly odpovídat tehdejšímu novým pedagogickým názorům. Návrh byl rozdělen na tři části⁸¹:

1. První část se týkala úkolů mateřské školy z hlediska nutné výchovy dítěte v předškolním věku. Tehdejší pedagogické a psychologické názory již považovaly mateřskou školu za nepostradatelný článek ve školské soustavě. Mateřská škola měla zůstat institucí věnující se výchově dětí od 4 let a ostatní nutné funkce, které bývaly často připisovány taky mateřským školám, přenechat např. opatrovnám nebo jeslím. Úvodní část se také věnovala úkolům mateřské školy z hlediska zdravotní a sociální péče. V osnovách bylo doporučeno, aby zřizovatelé zajistili do mateřských škol lékařský dozor. Konkrétnější pokyny měly být později vydány ministerstvem veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy. Také bylo zmíněno, že by ve třídě mělo být maximálně 40 dětí.

⁷⁹ AUDEMARS, M., LAFENDEL, L. Dům malých ústavu J. J. Rousseauova v Ženevě. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1.května 1928, roč. XVIII., č.5., s. 83-85. ISSN neuváděno

⁸⁰ AUDEMARS, M., LAFENDEL, L. Dům malých ústavu J. J. Rousseauova v Ženevě. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1.června 1928, roč. XVIII., č.6., s.103–105. ISSN neuváděno

⁸¹ RATHAUS. Výchovné osnovy pro školy mateřské. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1.května 1928, roč. XVIII., č.5., s. 90-92. ISSN neuváděno

2. Druhá část definovala výchovné cíle, účel a program mateřských škol. Primární cíl byl podporovat tělesný a duševní vývoj dětí od 4 do 6 let a odstranit vše, co by zdravému vývoji dítěte mohlo překážet. Výchovné působení mělo budit a podporovat dětskou zvědavost, tvořit pozitivní přístup k práci, spolupráci, přátelskému soužití či snášenlivosti. V mateřských školách již nemělo probíhat cílené vyučování či přetěžování dětí náročnými přípravami různých představení na slavnosti. Učitelky měly usilovat o výchovu tělesnou, rozumovou, projevodovou a mravní.
3. V třetí části bylo stanoveno datum platnosti těchto osnov a vysvětlení, že osnovy naznačují pouze program, který má učitelka použít jako výchozí bod pro přípravu činností a aktivit.

Tento návrh byl předán předsednictvu Svazu československých učitelek mateřských škol a byl přijat s pozitivní reakcí.⁸²

Metoda Decrolyho byla tehdy často vnímána jako metoda určená pro děti abnormální, protože původně byly Decrolyho výchovné hry zamýšlené právě pro děti opožděné či nemocné. Autorka článku však zdůrazňovala, že tyto výchovné prostředky mohou napomoci učitelům dosáhnout výchovných cílů u všech dětí. Také považovala za důležité zmínit, že se nevyklučuje použití metody Decrolyho a Montessori, naopak se navzájem doplňují. Za výhody Decrolyho her považovala podporu výchovu dětí dětmi, radost z práce nebo nabytí vědomostí.⁸³

Po mnoha letech, během kterých se učitelky mateřských škol domáhaly zákona o mateřských školách, konečně vláda vydala návrh, který v mnoha bodech učitelky velmi rozhořčil. Celkově byl návrh spíše zklamáním. Návrh učitelkám mateřských škol nejen neposkytoval právní postavení, ale dokonce jim bral to, co považovaly za samozřejmé, tedy titul učitelky, název mateřská škola, hlavní prázdniny a byl připuštěn delší pracovní režim, tedy začátek v 7 hodin a konec v 17 hodin. Tyto negativní změny byly pravděpodobně navrženy i proto, že na návrhu zákona spolupracovalo ministerstvo školství a národní osvěty společně s ministerstvem sociální péče a ministerstvem zdravotnictví, které měly o fungování mateřských škol jiné představy. Prvním překvapením byl název mateřská školka, který učitelky pohoršil, protože mateřské školy ponižuje před těmi obecnými. V návrhu byly učitelky nazývány třemi

⁸²RATHAUS. Výchovné osnovy pro školy mateřské. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1.května 1928, roč. XVIII., č.5., s. 90-92.ISSN neuvedeno

⁸³DESCOUEUDRESOVÁ, Alice. Decrolyho výchovné hry. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1.června 1928, roč. XVIII., č.6., s.101–103.ISSN neuvedeno

pojmenováními: vychovatelka, opatrovatelka a pěstounka, což práci učitelek mateřských škol poměrně dehonestovalo a celkové pojetí mateřské školy dle návrhu zákona připomínalo spíše opatrovnu, tedy místo, kde se děti měly pouze hlídat. Dále učitelky očekávaly, že zákon zamezí, aby nekvalifikované osoby zastupovaly zkušenou učitelku, k čemuž také nedošlo. Také jim byly odepřeny hlavní prázdniny.⁸⁴

2.11 Rok 1929

Jak již bylo v práci zmíněno, nové výchovné směry byly velmi oblíbené. Profesor ženevské univerzity Alberta Malche se ve svém článku zamyslel nad původem inovativních myšlenek těchto nových metod. Tedy, zda měly tyto myšlenky původ u jiného pedagoga v minulosti nebo byly naprosto nové. Jak autor zmínil v úvodu, vždy se odkazovalo na Rousseau, ze kterého moderní pedagogika vycházela. Tento článek se však soustředil na Pestalozziho, jehož myšlenky měly mnoho společného právě s reformními proudy. V jednom svém pojednání Pestalozzi zdůrazňoval nutnost kombinace duševní výchovy s tou ruční, kterou považoval za klíčovou. Princip, který byl společný s metodou Montessori, byl princip individuálního cvičení, tedy dítě mělo vlastním přičiněním a úsilím poznávat své okolí. Pestalozzi považoval individuální činnost za jediný vhodný způsob k rozvoji ducha. Z hlediska vědy byl považován za předchůdce dětské moderní psychologie. Autor článku zmínil, že lze najít myšlenky Pestalozziho v počátcích všech velikých pedagogických předchůdců, a proto zdůrazňoval nutnost znalosti jeho myšlenek.⁸⁵

V Belgii bylo předškolní vzdělávání již poměrně rozšířené a oblíbené. Při výchově dětí v tamějších mateřských školách se dbalo primárně na duševní a tělesný rozvoj, poté se hravým způsobem učily děti lehkým domácím pracím a dokázaly si zhotovit snadné hračky. Učitelky musely absolvovat 3letý kurz pro vzdělání učitelek mateřských škol, kdy ve třetím roce musely navštěvovat praxe a dětské ordinace, aby nabyly zkušenosti v oboru hygieny. Během studia byl celkově kladen důraz na praxi, což můžeme považovat za velmi pokrokové.⁸⁶

Učitelkám na státních mateřských školách bylo nařízeno, aby vypracovaly celoroční osnovu výchovné práce. Inspektorka Gudrichová ve svém článku vysvětlila, proč tento požadavek dle

⁸⁴ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1.listopadu 1928, roč. XVIII., č.8.-9, s.133-152.ISSN neuvedeno

⁸⁵ MALCHE, Albert. Poměr Pestalozziho k soudobé pedagogice. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1.ledna 1929, roč. XIX., č.1.-2., s.4.-5. ISSN neuvedeno

⁸⁶ GUDRICHOVÁ, E. Mateřské školství v Belgii. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1.říjen 1929, roč. XIX., č.8., s.92.-93. ISSN neuvedeno

jejího názoru nebyl smysluplný. Výchova v mateřské škole by se měla podobat rodinné výchově a probíhat především na principu příležitostného poučování, na základě okolností a reálných situací. Nelze tedy vytvořit danou osnovu, kterou se učitelka má řídit. I přesto inspektorka zmínila důležitost přípravy týdenního programu na základě ročního období, tělesného a duševního rozvoje dětí či dalších okolností. Zároveň by však měla být vždy učitelka připravena improvizovat a změnit program v případě zájmu dětí o jiné téma. Hlavní prioritou by mělo být prohlubování zájmu dětí o témata, která je v danou chvíli zasáhla.⁸⁷ B. Grulich reagoval na článek inspektorky, protože mu její článek přišel jednostranný. Hned na začátku své úvahy zdůrazňoval, že by mateřské školy měly mít přidanou hodnotu oproti rodinné výchově, která bývá většinou nevědomá, neusměrněná, nahodilá a často i neschopná. Z tohoto důvodu zastával názor, že by výchova v mateřských školách měla mít definované cíle a plán, což se ovšem nevylučuje s jistou mírou příležitostných vlivů. Slovo osnova mohlo působit na mnoho pedagogů příliš schematicky a mohlo je zastrašit. Přesto autor věřil, že je nutné mít vytyčený plán s jasným cílem a směrem. Při výchově není možné postupovat dle šablony, ale je nutné mít určitý plán, který by měl vyplynout ze znalosti dětského života a duše. Zdůraznil, že je nezbytné, aby si učitelka jasně vytyčila svůj cíl výchovného působení, a poté způsob jakým ho lze dosáhnout s ohledem na dané podmínky.⁸⁸ Na závěr autor vznesl jistou obavu, že v případě pouze příležitostného působení bez jakékoliv soustavy a promyšlenosti by se snižovala úroveň mateřských škol.⁸⁹ E. Gudrichová a B. Grulich si prostřednictvím časopisu vyměnili názory, a nakonec došli k závěru, že jejich pohledy na toto téma se příliš nerozcházejí. Oba uznávali potřebu přemýšlet o práci a tím ji prohlubovat. Dále, že je nutné se naučit děti pozorovat a vnímat. Dva hlavní závěry této debaty byla nutnost znát všechnu vhodnou látku, která by se měla v mateřské škole probrat a také v jakém rozsahu, a druhé doporučení bylo vybírat z dané zásoby znalostí podle potřeby ve vhodných okamžicích na základě zájmu dětí či aktuálního dění. Oba autoři byli proti podrobné osnově, i když trvali na nutnosti stanovit si cíl a přemýšlet nad způsoby, jak ho dosáhnout.⁹⁰

⁸⁷ GUDRICHOVÁ, E. O celoroční osnově v mateřské škole. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1. říjen 1929, roč. XIX., č.8., s.104-107. ISSN neuvedeno

⁸⁸ GRULICH, B. A ještě k těm osnovám. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, duben 1930, roč. XX., č.4., s.53. ISSN neuvedeno

⁸⁹ GRULICH, B. O celoroční osnově v mateřské škole. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, leden-únor 1930, roč. XX., č.1.-2., s.2.-4. ISSN neuvedeno

⁹⁰ GUDRICHOVÁ, E. Doslov k osnovám. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, květen 1930, roč. XX., č.5., s.78.-79. ISSN neuvedeno

3. Pedagogický program v letech 1930–1938

3.1 Rok 1930

A. Coiraultová, vrchní inspektorka francouzského mateřského školství, upozornila ve svém článku na hlavní úkoly učitelek mateřských škol. Přirovnala školní třídu k laboratoři, kde lze sbírat pozorováním cenné informace, například⁹¹:

1. Jak se dítě chová, jaké má sklony a jak se projevuje, jak vyjadřuje své emoce.
2. Jak dítě chápe zvuky, tvary a předměty.
3. Jak projevuje dítě svou pozornost.
4. Jak se vyvíjí jeho intelektuální schopnosti, řeč či myšlení.
5. Jaká je jeho povaha.

Jen díky konstantnímu pozorování lze dojít k bližšímu porozumění každého z dětí a přizpůsobit dle těchto znalostí výchovné metody a dosáhnou tak opravdových výsledků.

Celou řadu let se učitelky mateřských škol snažily, aby došlo k vydání zákona o mateřských školách a tím i k uzákonění jednotné úpravy právních a hmotných poměrů učitelek. Jediné, čeho docílily po letech snažení, bylo přidělení mateřského školství do kompetence ministerstva školství.⁹²

Jarmila Šukalová napsala referát o reformě mateřských škol pro konferenci učitelstva Velké Prahy. Shrнула potřeby reformy předškolního školství ve třech okruzích: po stránce metodicky – didaktické, zákonné a hospodářské. První oblast záležela zcela na samotných učitelkách, které se dlouhodobě snažily si rozšiřovat své odborné znalosti, jak jen to bylo možné. Sledovaly tehdy nové zahraniční pedagogické směry: Montessori, Decrolyho, Fröbela, ale zároveň se stále držely základů, které sepsal Komenský ve svém Informatoriu. Z reformních směrů si učitelky vybíraly to, co považovaly za vyhovující pro děti u nás a doplňovaly svými zkušenostmi a způsoby práce. Hlavním cílem jejich výchovy bylo vytvoření vlastního dětského světa a dovedení dítěte k soběstačnosti z hlediska rozumového, citového, mravního či jeho individuálních projevů tak, aby bylo dítě připraveno pokračovat do obecní školy. Autorka zmínila, že ideální reforma didaktická by pro učitelky nebyla problémem, spíš narážely na

⁹¹ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, březen 1930, roč. XX., č.2.-3., s.3. ISSN neuvedeno

⁹² *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, květen 1930, roč. XX., č.5., s.85.-87. ISSN neuvedeno

překážky spojené s otázkami právními a hospodářskými, které z jejich pozice bylo velmi těžké přímo ovlivnit.⁹³

Učitelky mateřských škol pražských sepsaly v květnu 1930 rezoluci, ve které definovaly své požadavky, neboť považovaly za naléhavé, aby proběhly změny v předškolním vzdělávání. Požadovaly urychlené parlamentní projednání a vydání detailně propracovaného zákona o mateřských školách, jakož i příslušných vládních nařízení a předpisů, které by vyřešily⁹⁴:

1. Organizaci mateřských škol v celém státě.
2. Dostupnost odborné předškolní výchovy každému dítěti.
3. Definování závazných práv a povinností zřizovatelů mateřských škol.
4. Upravení poměru mezi mateřskými školami a místními školními radami a úřady.
5. Stanovení pouze odborného pedagogického dozoru mateřským školám.
6. Zajištění mateřských škol hospodářsky (výstavba a vybavení škol).
7. Stanovení maximálního počtu dětí vzhledem k velikosti prostorů a počtu učitelek.
8. Zajištění právního a hmotného postavení učitelek mateřských škol.
9. Reorganizaci ústavů pro učitelky, konkrétně prodloužení z dvouletého studia na tři, respektive čtyřleté.

V časopise vyšel jako inspirace ze zahraničí článek pojednávající o francouzských pěstounkách. V první části článku autorka popsala účel dětských zahrádek ve Francii. Měla by to být místa, kde dítě může růst, rozvíjet všechny své schopnosti kontrolovaným stykem se skutečným životem a s přírodou. Zároveň by zde měly získat lásku k práci, pravdomluvnosti, ovládnutí se, pomoci druhým či spolupráci. Celkově by se měl vytvořit základ budoucího charakteru, což jak autorka zmiňuje, není jednoduchým úkolem, a proto nelze se stát vychovatelskou osobností přes noc. Vychovatelka, tedy učitelka v mateřské škole, by měla mít znalosti dětské psychologie, výchovných metod, přírodopisu, kreslení, tělocviku, hudby a výtvarné schopnosti. Za minimální délku vysokoškolského studia považovala autorka článku dva roky. Další důležitý aspekt, který byl zmíněn, byl sociální dopad práce vychovatelek. Autorka zmínila, že v případě účinné reformy národní výchovy, by se nejdříve musela obrátit

⁹³ŠUKALOVÁ, Jarmila. Referát o reformě mateřských škol pro konferenci učitelstva Velké Prahy. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, červen 1930, roč. XX., č.6., s.93.-96. ISSN neuvedeno

⁹⁴ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, červen 1930, roč. XX., č.6., s.96-97. ISSN neuvedeno

pozornost k mateřským školám. Tedy, že sociální změna začíná právě již při vzdělávání vychovatelek.⁹⁵

Význam a rozvoj mateřských škol stoupal a tím stoupal i zájem o jeho reformu. Učitelky mateřských škol poměrně pohoršilo, že se začali angažovat do organizování reformy mateřského školství z jejich pohledu neodborníci, kteří i přesto nazývali své aktivity jako „vědeckou reformu“. Zastánci tohoto směru prohlašovali své stanoviska za „novou školu mateřskou“, což učitelky mateřských školy pobouřilo, protože tím byly jejich dlouholeté snahy o vytvoření mateřského vzdělávání na základech moderní pedagogiky přehlíženy. Stoupenci „vědecké reformy“ vytvořili také nový časopis, čímž se z pohledu svazu snažili o rozvrácení jednotné organizace mateřského školství, o které se svaz snažil. Ten také upozorňoval na to, že většina článků z nově vzniklého časopisu pocházela od neodborníků v oblasti mateřského školství.⁹⁶

B. Grulich napsal článek, který se k novému časopisu „Nová škola mateřská“ nestavil kriticky a zdůrazňoval nutnost spolupráce svazu s novým reformním proudem. Poukázal na fakt, že společnost „Nových škol“ se zaměřovala pouze na pedagogicko – reformní cíle, a právě proto bylo nutné, aby svaz nadále zastupoval stavovské otázky spojené s mateřským školstvím. Věřil, že tyto dvě organizace se nevyklučují, naopak se doplňují, a nabádal všechny ke spolupráci.⁹⁷ Avšak nevraživost mezi oběma organizacemi přetrvávala. Učitelky stále trvaly na tom, že se zakladatel společnosti Nová škola mateřská L. Rathaus se snaží rozvrátit Svaz, ten publikoval v Nové škole mateřské poměrně dehonestující článek právě o členkách svazu.⁹⁸

Učitelka B. Kožíšková, která absolvovala kurz Montessori v Římě, seznámila se svými zkušenostmi kolegyně při příležitosti 80. narozenin Montessori. Popsala počátky Montessori, kdy pracovala s nemocnými dětmi a zkušenosti, které získala poté aplikovala na zdravé děti ve svém *Case dei Bambini*. V její publikaci *Dítě a kostel* zdůrazňovala náboženskou výchovu, jakož i to, že sama učitelka by měla být mravná a dětem ve všem příkladná. Také by měla být skromná, trpělivá a „nová“ v chápání bytosti dokonalého dětství. Nikdy by učitelky neměly kárat děti. V případě, že dítě pracuje špatně, učitelka by mu měla pouze ukázat, jak by to mělo

⁹⁵GEMAHLING, Marguerite. Francouzské pěstounky, jejich práce, jejich vychovatelský význam a jejich předběžné vzdělání. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, září 1930, roč. XX., č.7., s.122.-124. ISSN nevedeno

⁹⁶ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, říjen 1930, roč. XX., č.8., s.133-135. ISSN nevedeno

⁹⁷ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, říjen 1930, roč. XX., č.8., s.139-141. ISSN nevedeno

⁹⁸ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, leden 1931, roč. XXI., č.1., s.9.-10. ISSN nevedeno

dělat správně. Montessori kladla velký důraz na vývoj řeči a také podporovala výuku cizí řeči hned v dětském věku. Mezi klíčové prvky její metody patří velká pozornost na rozvoj smyslů.⁹⁹

3.2 Rok 1931

Učitelky mateřských škol si stěžovaly na nespravedlivé podmínky v případě přestupu ze služby matiční do služby státní. Učitelkám, které pracovaly ve službě Matice Školské, nebyly totiž započítány odpracované roky ani pro penzijní účely ani pro výpočet platového ohodnocení ve státní službě. Požadovaly tedy po ministerstvu školství změnu těchto poměrů.¹⁰⁰

Svaz podal návrh na ministerstvo školství na zrušení externích zkoušek. Počet externistek, které si dělaly zkoušky, každý rok stoupal a svaz měl obavy z poklesu úrovně vzdělání učitelek mateřských škol. Po roce 1918 byl nedostatek učitelek s dostatečným vzděláním, ale to se v průběhu let změnilo a v roce 1931 se již stávalo, že byly učitelky mateřských škol s dokončeným řádným vzděláním nuceny čekat na volné místo. Rozdíl úrovně externí zkoušky a dvouletého studia byl nesrovnatelný, a proto svaz žádal zrušení této možnosti.¹⁰¹

V německém časopise vyšel článek od L. Schmidtové, která psala o pozitivním vlivu, který mateřské školy mají na děti. Přirovnala mateřskou školu k mostu, který propojuje bezstarostné, mamčinou láskou naplněné dětství a školu s cizím, i když třeba s laskavým učitelem, s určitými omezeními a povinnostmi. Mateřská škola by měla mít přípravou také z hlediska společenského, dítě má možnost si zvyknout na další děti a naučit se s nimi komunikovat a spolupracovat. Autorka doporučovala nástup do předškolní instituce především dětem roztěkaným a nesamostatným. Zmínila také, že učitelkou by měla být jen žena, která se věnuje svému povolání celou svou duší a ráda dětem věnuje čas. Za důležité taky považovala, aby škola vyhovovala moderním požadavkům hygieny a pedagogiky a měla dostatek materiálu pro děti dle požadavků Fröbel a Montessori.¹⁰² V návaznosti na tento článek vyšel v dalším čísle časopisu článek nový pojednávající také o negativních aspektech amerického školství, které Dr. Raisová chtěla sdílet se svými kolegyněmi, aby neměly příliš jednostranný a zkreslený pohled.

⁹⁹ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, říjen 1930, roč. XX., č.8., s.152-155. ISSN neuváděno

¹⁰⁰ BOLINA, Karel. Kde je spravedlnost? *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, březen-duben 1931, roč. XXI., č.3.-4., s.36.-37. ISSN neuváděno

¹⁰¹ GUDRICOVÁ, E. Nutnost zrušení externích zkoušek. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, červen 1931, roč. XXI., č.6., s.77.-78. ISSN neuváděno

¹⁰² KRB, A. Z hlasů o mateřské v Německu. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, červen 1931, roč. XXI., č.6., s.81.-82.. ISSN neuváděno

Odborníci, kteří absolvovali cestu po amerických školách konstatovali, že „nikde není taková chaos v celém školském uspořádání jako je právě v Americe“. Autorka upozornila na nejednotnost zákonů týkajících se školství a také finanční poměry učitelů, které nebyly, dle statistik i osobní zkušenosti autorky, ideální. Za pozitivní vlastnosti amerických učitelek považovala, že pracují vesele a rychle a nereagují na vše s takovou vážností jako evropské učitelky.¹⁰³

V Paříži proběhl 26. července 1931 Mezinárodní kongres dětství, což byla pro existenci a vývoj mateřských škol velmi důležitá událost. Tento kongres si kladl za cíl alespoň do jisté míry spojit učitelky všech zemí ke společné práci a diskusi což se jistě podařilo minimálně na úrovni předávání zkušeností a inspirace od kolegyně z ciziny.¹⁰⁴ V rámci kongresu se návštěvnice mohly také zúčastnit různých dětských slavností nebo navštívit mateřské školy v okolí Paříže. E. Gudrichová, která se kongresu zúčastnila, poreferovala ve svém článku o návštěvě vily, která sloužila pro tzv. mateřské školy v přírodě. Autobusy dovezly ráno děti do areálu, jehož součástí byla rozlehlá zahrada, kde děti strávily celý den v přírodě. Během této návštěvy proběhla také dětská slavnost, na které předvedl své hudební schopnosti dětský orchestr, což inspirovalo autorku článku k tomu, aby totéž vyzkoušela ve své mateřské škole. Vzhledem k tomu, že neměla přístup k téměř žádným hudebním nástrojům, využila části dřevěných stavebnic, kterými děti o sebe bouchaly. Tento pokus považovala za velmi úspěšný, protože děti aktivita bavila a učitelka měla v plánu v tomto nadále pokračovat, aby si děti osvojily lépe rytmus a hudební schopnosti.¹⁰⁵

Pro učitelky z pražských mateřských škol přednášela Dr. Veverková z Los Angeles o školské demokracii americké. Již tehdy existovala u každé elementární školy i mateřská škola. V americkém školství se kladl důraz na přípravu dítěte pro život, aby si bylo schopné poradit v různých situacích a vědomosti jako takové byly upozaděny. Také se soustředili na učení dětí ke snášenlivosti a respektu k druhým, bez ohledu na rasu či národnost. Vztah mezi učitelem a dítětem nazvala kamarádkým, což se vyznačovalo například tykáním mezi dítětem a učitelem. Stejně tak byl vztah mezi školou a rodiči rozdílný. Školy byly rodičům vždy otevřené a rodiče

¹⁰³ RAISOVÁ, Doplněk ku přednášce sl. Dr. Veverkové z Los Angeles. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, říjen 1931, roč. XXI., č.8., s.123.-124.. ISSN neuvedeno

¹⁰⁴ MORÁVKOVÁ, Božena. Mezinárodní kongres dětství – Paříž 1931. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, červen 1931, roč. XXI., č.6., s.103.-105. ISSN neuvedeno

¹⁰⁵ GUDRICHOVÁ, E. Z kongresu pařížského. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, únor 1932, roč. XXII., č.2., s.19.-21. ISSN neuvedeno

si škol vážili, podporovali je. Také zdůraznila, že učitelky mateřských škol jsou ostatečně finančně ohodnoceny, což byl oproti situaci v Československu velký rozdíl.¹⁰⁶

Společnost Nová škola mateřská vydala svou první publikaci s názvem *Sociální a pedagogické základy nové školy mateřské*. Měla být základním dokumentem nového pojetí mateřskoškolské didaktiky a také údajně „dalším krokem na cestě k přetvoření československé školy mateřské v duchu myšlenek J. A. Komenského“. Autor článku B. Grulich však dodal, že publikace byla spíše nejlepší cestou k oddálení od těchto myšlenek, a naopak vnesení zmatku a nereálných šablon do didaktiky mateřských škol. Nové pojetí považoval za návrat k zastaralým praktikám a myšlenkám již dávno přežitým. V rámci tohoto pojetí bylo vše velmi abstraktní a nepropojené s životy dětí. Publikace opomíjela základní pedagogické a psychologické zásady, jako postup od snazšího k náročnějšímu nebo od témat dětem bližších k těm vzdálenějším.¹⁰⁷

V Časopise učitelek škol mateřských vyšel článek s názvem *Dětský strach*, který zavrhoval cílené strašení dětí děsivým vyprávěním nebo vyhrožováním s cílem získat autoritu. Často dětem můžou tyto zážitky způsobit strach, kterého se někdy nezbaví po celý život. Když dítě projeví strach před něčím novým či neznámým, měla by mu učitelka pomoci se pomalu s danou hračkou či situací seznámit a strach odbourat. Učitelky by měly u dětí podporovat statečnost a odvahu a ne strach.¹⁰⁸

3.3 Rok 1932

Vzhledem k přetrvávajícímu nevyřešenému problému s uzákoněním mateřského školství zaslal svaz memorandum všem poslaneckým klubům Národního shromáždění RČS, ve kterém žádal poslance o urychlení procesu schvalování zákona o mateřských školách. Zdůraznil důležitost mateřských školy a potřebu daného zákona pro další pokrok a správné fungování předškolního školství.¹⁰⁹

V Časopise učitelek škol mateřských vyšla v písemné formě přednáška J. Hrbase o výchovných metodách Komenského, Fröbela, Decrolyho a Montessori. Na úvod zmínil, že pedagogika,

¹⁰⁶ O školské demokracii americké. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, září 1931, roč. XXI., č.7., s.108.-110.. ISSN neuvedeno

¹⁰⁷ GRULICH, B. Nové pojetí mateřskoškolské didaktiky. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, listopad 1931, roč. XXI., č.9., s.134.-141. ISSN neuvedeno

¹⁰⁸ GUDRICOVÁ, E. Dětský strach. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, říjen 1931, roč. XXI., č.8., s.117.-119.. ISSN neuvedeno

¹⁰⁹ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, březen 1932, roč. XXII., č.3., s.33.-34. ISSN neuvedeno

jakožto teoretická nauka a věda, má svůj předmět a metody. Jejím předmětem jsou všechny výchovné procesy a vztahy mezi učitelem, vychovatelem, školou na jedné a žákem nebo celou skupinou žáků na druhé straně. Zdůraznil však, že pedagogika není pouze použitá psychologie na výchovné procesy, ale že je zapotřebí využít i poznatků z jiných věd jako biologie, sociologie nebo estetiky. Cílem školy by mělo být vytvořit společnost zdravých dětí po stránce fyzické i psychické a zralých pro práci. Škola by se měla zaměřovat na výchovu pevných mravních charakterů, obětavých a pracovitých jedinců. Úkolem výchovy by mělo být také rozvíjet rozumové a emoční schopnosti. V souvislosti s těmito úkoly autor zdůrazňoval nutnost odborného vzdělání každé učitelky mateřských škol. Cílem výchovy mělo být vzdělání tělesné, duševní sociální, mravní a estetické. Učitelstvo mělo být vzdělané ve dvou oblastech: odborně pedagogické a praktické. Autor shrnul ve své přednášce Fröbela, Montessori a Decrolyho a nakonec tyto směry porovnal. Vzhledem k tomu, že tyto směry byly již dříve v této práci popsány, v dalších paragrafech budou zmíněny pouze nové informace nebo autorovi osobité názory ohledně těchto směrů.¹¹⁰

Fröbel na základě svých pozorování došel k závěru, že instinktivní a volná činnost dětské duše se projevuje hrou, kterou jí vnukla příroda za účelem tělesného a duševního vývoje. Fröbel se zaměřoval na vzdělávání matek, aby věděly, které a jak koncipované hry jsou nutné pro správný vývoj smyslů i kognitivních schopností dětí. Tím Fröbel vytvořil vědu mateřskou. Dle autora jeho vychovávací metoda vyplňovala mezery v tehdejší pedagogice a jeho dětská zahrada zprostředkovala vše potřebné v předškolním věku. Fröbelova dětská zahrádka chtěla děti seznámit s pracemi z praktického života. Fröbelova výchova měla za cíl budit v dětech lásku k práci. Děti se stávaly schopnými vykonávat samy malé pracovní úkony. Jako chyby této metody autor označil, že dané hry podporují pouze fantazii dítěte, metoda neusměrňuje činnost dítěte k práci a jeho materiál byl studován abstraktně, nebral v potaz psychologii ani hygienu dítěte.¹¹¹

Montessori nechávala dětem dle autora úplnou volnost. Učitelka by dle této metody měla být pouze pozorovatelem a u dětí by se měla spontánně vyvinout kázeň nebo smysl pro pořádek. Montessori svou metodu postavila na vědeckých základech. Svým didaktickým materiálem rozvíjela systematicky duševní schopnosti. Hlavní chyby této metody dle autora plynuly z touhy vyhnout se chybám Fröbela. Rozvoj smyslů patřil mezi hlavní cíle a každý smysl měl

¹¹⁰ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, duben 1932, roč. XXII., č.4., s.53.-54. ISSN neuvedeno

¹¹¹ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, duben 1932, roč. XXII., č.4., s.54.-55. ISSN neuvedeno

být rozvíjen samostatně. V důsledku velkého důrazu na smyslové vnímání došlo k opomenutí výchovy společenské a praktické. Zanedbával se problém filozofický a neuznávala se dětská fantazie. Hlavním principem této metody by měla být volnost, ale materiál je založený na rozumu a neposkytuje tedy dítěti žádnou volnost. V rámci této metody jsou naprosto zahrnovány pohádky nebo hry, při kterých dochází k napodobování.¹¹²

Decrolyho výchovná metoda byla založená na pobytu dítěte v blízkém kontaktu s přírodou. Učitelky měly být inteligentní, tvořivé, vzdělané v oblasti pozorování zvířat a rostlin, milující děti a toužící po vzdělání v oblasti psychologie a vědách. Výchova měla připravit děti na život a tím pádem dle této metody měly mít možnost poznat co nejvíce z reálného života, tedy přírodu a lidskou společnost v ní žijící.¹¹³

V poslední části se autor soustředil na srovnání metody Decrolyho a Montessori. Decroly své práce vytvořil dříve než Montessori a jeho metoda tedy nebyla nijak ovlivněna výzkumy Montessori. Princip individualizace a her řízené volností, které se staly základními prvky metody Montessori, byl předtím naznačen Decrolym. Decroly hledal inspiraci pro dětské aktivity v přírodě a jeho cílem bylo připravit dítě na reálný život, naopak Montessori dávala přednost abstraktním aktivitám, izolovaným předmětům nebo cvičení smyslů. Metoda Montessori se tedy soustředila na výcvik dítěte v používání pomůcek, které měly rozvíjet inteligenci, naopak Decroly dával dětem nástroje, které se měly naučit používat pomocí své inteligence. Dle A. Hamaidové byly výsledky dosažené metodou Decrolyho vyšší než metodou Montessori. Také bylo v článku zdůrazněno, že všechny prostředky, které používala Montessori bylo možné najít také v metodě Decrolyho. Její metoda však zůstávala velmi verbální, abstraktní a poskytovala málo času cvičením, díky kterým by děti měly možnost poznat reálný svět.¹¹⁴

Autor považoval metodu Decrolyho za zachycení tehdejších nejvýznamnějších pedagogických tendencí v originálním výchovném systému. Tato metoda nebyla založena na těžké teorii, či detailně popsané praxi, ale vycházela z důkladné znalosti fungování dětské bytosti, ze které vycházela výchovná a didaktická práce.¹¹⁵

¹¹² HRBAS, J. Výchovné metody Komenského, Fröbela, Decrolyho, a Montessoriové. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, duben 1932, roč. XXII., č.4., s.55.-60. ISSN neuvedeno

¹¹³ Tamtéž..

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ HRBAS, J. Výchovné metody Komenského, Fröbela, Decrolyho, a Montessoriové. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, duben 1932, roč. XXII., č.4., s.58.-60. ISSN neuvedeno

V roce 1932 byla zmíněna v mnoha novinách zpráva o možnosti omezení práv žen, konkrétně šlo o otázku vdaných veřejných zaměstnankyň. Svaz se vymezoval proti zavedení celibátu u veřejných zaměstnankyň. Jedním z argumentů, který celibát obhajoval, byla všeobecná nezaměstnanost, což však v porovnání se základním právem ženy, byl argument nedostačující. V časopise učitelek mateřských škol bylo upozorněno na důsledky takového omezení. Mnoho vdaných učitelek nepatřilo do vyšší třídy a jejich rodiny by v případě ztráty finančního obnosu, který ženy vydělávaly, velmi utrpěly. Dále bylo upozorněno, že omezení práv žen by bylo v rozporu s Ústavou, kde bylo jasně stanoveno: „Výsady pohlaví, rodu a povolání se neuznávají“. Případné negativní sociologické důsledky, etické argumenty či aspekt demokratičnosti byly jasně v rozporu s omezením práva žen a učitelek mateřských škol, čehož si byly vědomy i ostatní ženy, které vyjadřovaly svůj nesouhlas.¹¹⁶

M. Kordová napsala na základě článku vydaného v americkém časopise *Child Study* článek na téma Škola a rodiče. Hned na úvod byl zdůrazněn důležitý úkol, který mateřské školy měly plnit, což bylo vzdělávání a výchova rodičů. Učitelky mateřských škol měly vychovávat rodiče ke spolupráci s institucí, kterou jejich dítě navštěvovalo. Již tehdejší škola radikálně zavrhovala tradiční názor, který říkal, že děti jsou doma „chovány“ a ve škole „vychovávány“ a naopak zdůrazňovala, že dítě ovlivňuje každé prostředí, ve kterém se vyskytuje. Z tohoto důvodu se škola neměla zabývat pouze problémy, které se vyskytovaly ve škole, ale také rodinnými poměry dítěte. Ve výše zmíněném americkém článku se zdůrazňovala nutnost společného postupu školy s rodiči ve výchově dítěte.¹¹⁷

3.4 Rok 1933

Po vzniku Československé republiky došlo k rozvoji předškolního vzdělávání, především bylo založeno mnoho nových mateřských škol v částech republiky, kde žila jazykově smíšená populace a mnoho dětí při nástupu do obecných škol nerozumělo českému jazyku. V reakci na nově vznikající instituce se mnoho dívek rozhodlo pro povolání učitelky mateřské školy. Externí zkoušky bylo možné splnit poměrně rychle, což mělo za důsledek nadbytek kvalifikovaných učitelek mateřských škol. Ministerstvo školství proto vydalo nařízení o dočasném zrušení externích zkoušek. Svaz tento krok podporoval nejen proto, že již dříve upozorňoval na problém vysoké nezaměstnanosti mezi učitelkami mateřských škol, ale také

¹¹⁶ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, září 1932, roč. XXII., č.7., s.113.-115. ISSN neuvedeno

¹¹⁷ KORDOVÁ, M. Škola a rodiče. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, září 1932, roč. XXII., č.9., s.138.-140. ISSN neuvedeno

z důvodu nedostatečného vzdělání učitelek po splnění externích zkoušek. Požadoval nejen úplné zrušení externích zkoušek, ale také prodloužení studia na ústavech pro pěstounky.¹¹⁸

Ve dnech 29. června až 1. července 1933 proběhla celostátní konference učitelek mateřských škol u příležitosti 10letého výročí od vzniku Svazu československých učitelek mateřských škol. Tato konference byla organizována také jako manifestace za účelem přednesení neudržitelných přetrvávajících poměrů v mateřském školství.¹¹⁹ Byla tam přijata rezoluce, ve které učitelky mateřských škol žádaly, aby v co nejkratší době poslanecká sněmovna projednala a schválila zákon o mateřských školách. V rezoluci také definovaly hlavní body, které by zákon měl postihovat za účelem zabezpečení mateřských škol. Požadovaly:

1. Jednotnou organizaci mateřského školství, zavedení názvu „škola mateřská“ a titul „učitelka mateřské školy“.
2. Možnost odborné předškolní výchovy pro každé dítě.
3. Definování práva a povinnosti zřizovatelů mateřských škol bez ohledu na to, zda to je stát, obec nebo soukromník.
4. Udělení samosprávy mateřským školám v otázkách vnitřní organizace.
5. Stanovení podmínek pro jmenování odborného pedagogického dozoru pro mateřské školy, mezi které by patřila povinná 10letá praxe a přesně vymezené funkční období.
6. Zajištění mateřských škol z hlediska výstavby a vybavení.
7. Stanovení maximálního počtu dětí vzhledem k velikosti místnosti a počtu učitelek;
8. Zákonně stanovený maximální počet pracovních hodin učitelky za týden.
9. Definování právních a platových podmínek učitelek mateřských škol v celé Československé republice.
10. Reorganizaci ústavů pro vzdělání učitelek mateřských škol z dvouletých na čtyřleté, případně jejich připojení k pedagogickým akademiím.
11. Vydání osnov pro systematickou výchovu v mateřských školách a hygienických předpisů.
12. Možnost ovlivňovat rozhodování v otázkách předškolního vzdělávání skrz své zástupkyně.

¹¹⁸ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, leden 1933, roč. XXIII., č.1., s.2.-3. ISSN neuvedeno

¹¹⁹ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, březen 1933, roč. XXIII., č.3., s.37.. ISSN neuvedeno

13. Odpovědnost ministerstva školství za zakládání mateřských škol v celém státě a jejich bezdůvodné uzavírání.¹²⁰

Součástí programu konference byla řada přednášek, návštěva výstavy mateřských škol i prohlídka několika mateřských škol, ve kterých bylo možné vidět nové výchovné pomůcky. Účastnice mohly navštívit například přednášku o duševním vývoji dítěte v předškolním věku, o sociologii dítěte v předškolním věku nebo o vadách dětské řeči a nápravných cvicích.¹²¹

3.5 Rok 1934

Vzhledem k přetrvávající hospodářské a finanční krizi, byly obce nuceny přijmout jistá úsporná opatření, a proto docházelo k úplnému nebo alespoň částečnému uzavírání mateřských škol. Z tohoto důvodu považoval svaz za klíčové, aby byly mateřské školy uzákoněny a obce je neměly možnost zavírat. Existenci mateřských škol právě v těchto těžkých dobách považoval svaz za klíčovou z důvodů výchovných i sociálních.¹²²

Ministerstvo školství vydalo 30. května 1934 výnos o užívání jednotných názvů v oboru správy mateřských škol v zemích České a Moravskoslezské. Tento výnos stanovil jednotný název „mateřská škola“ a „učitelka mateřské školy“.¹²³

Ida Jarníková napsala článek vyjadřující se k tématu osnov pro mateřské školy. Zastávala názor, že by měly být vydány jen rámcové osnovy a zásady, podle kterých by byly poté vypracované podrobné osnovy na základě prostředí nebo věku dětí. Tyto osnovy by měly být vytvořené tak, aby si je učitelky mohly jednoduše přizpůsobit dle potřeby. Autorka však zároveň upozorňovala na svou obavu, aby se nezavedlo vyučování dle šablon a přesně daného programu. Ve studovně učitelek mateřských školy v Praze, která byla založena v roce 1933, začaly učitelky pracovat na sepsání zásad, jakož i s odbornou přípravou na vytvoření osnov. Dle výzkumů lze předepsat předem rozsah tématu, ale nelze předem určit postup, kterým by

¹²⁰ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, březen 1933, roč. XXIII., č.3., s.109.-111. ISSN nevedeno

¹²¹ DOSTÁLOVÁ, B. Výtah z přednášky prof. dr. N. Rostohara: O duševním vývoji dítěte předškolního věku. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, říjen 1933, roč. XXIII., č.8., s.149.-157. ISSN nevedeno

¹²² *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, leden 1934, roč. XXIV., č.1., s.11. ISSN nevedeno

¹²³ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, září 1934, roč. XXIV., č.7., s.103.-104. ISSN nevedeno

měla učitelka téma zpracovat. Ida Jarníková považovala rámcové osnovy za velmi nápomocný nástroj, ale přesto zdůrazňovala, že učitelka by měla vždy vycházet ze zájmu dětí.¹²⁴

3.6 Rok 1935

V některých částech republiky mateřské školy pracovaly s osnovami, které vydala *Nová škola mateřská*. Součástí těchto osnov byla znalost číslic a písmen. Karel Hlava vydal článek, ve kterém se věnoval otázce, zda se opravdu prohloubí práce v prvním ročníku obecné školy, jestliže děti již mají tyto vědomosti z mateřské školy. Autor nabádal, aby mateřská škola cíleně podporovala přirozené získávání početních vědomostí, což se však neshodovalo s požadavky osnov Nové školy mateřské. Na základě výzkumů bylo zjištěno, že každé dítě nastupující do obecné školy již přirozeně disponuje určitými početními vědomostmi, jejichž rozsah záleží na prostředí, nadání nebo rychlosti vývoje dítěte. Mateřská školy by tedy měla vést děti k prohlubování početních vědomostí, přičemž ale autor zdůrazňoval, že nesmí dojít k bezúčelnému mechanismu. Mateřská škola by měla předat dětem znalost čísel, ne však nutně číslic. Některé děti si už před nástupem do školy dokážou propojit číslovky s představou určitého množství, ale některé dítě k tomu dospěje až ve škole, což by dle autora neměl být problém.¹²⁵ Dle osnov Nové školy mateřské měly mít děti při vstupu do školy znalost celé abecedy hůlkovým písmem. Autor zastával názor, že tato znalost bývá pro obecnou školu poměrně nepatrnou výhodou, protože dle autora není pro šestileté dítě náročné naučit se opticky rozeznat písmena a nevidí tedy důvod, proč tomu věnovat v mateřské škole jeden nebo dva roky. Obtíže, které často děti mají ve škole, nejsou v čtení izolovaných písmen, ale v pozdější fázi, kdy se děti učí spojovat hlásky ve slabiky. Autor ve článku rovněž poukazyval na různé metody, podle kterých se vyučuje ve škole čtení, proto zastával názor, že nelze předepsat přípravu na čtení v mateřské škole, protože každá metoda by vyžadovala jiný postup.¹²⁶ V oblasti psaní autor podpořil procvičování držení tužky a kreslení v mateřských školách, aby děti cvičily pohyby rukou a bylo pro ně později snazší psaní v obecné škole. Autor článku zdůrazňoval, že by učitelky mateřských škol neměly předbíhat a snažit se urychlovat

¹²⁴ JARNÍKOVÁ, Ida. K osnovám pro mateřské školy. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, září 1934, roč. XXIV., č.7., s.149.-152. ISSN neuvedeno

¹²⁵ HLAVA, Karel. Mateřská škola a trivium. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, leden 1935, roč. XXV., č.1., s.11.-14. ISSN neuvedeno

¹²⁶ HLAVA, Karel. Mateřská škola a trivium. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, únor 1935, roč. XXV., č.2., s.28.-31. ISSN neuvedeno

vývoj dětí. Trivium by se mělo vyučovat až v obecných školách a v mateřských školách pouze připravovat děti v těchto oblastech.¹²⁷

V tomto roce začalo být více diskutované téma dětí ze sociálně slabých rodin. Přibývaly názory volající po přeměně mateřských škol na dětské útulky, které by hlídaly děti celý den, a které by primárně navštěvovaly děti ze sociálně slabých rodin. Tyto podněty učitelky mateřských škol odmítaly a nechtěly, aby mateřské školy přišly o výchovný aspekt a staly se pouze sociálními institucemi.¹²⁸

Jak již bylo zmíněno v předchozí podkapitole, v Praze vznikla studovna učitelek mateřských škol. V rámci studovny byly vytvořeny pracovní skupiny, které se věnovaly vždy jedné oblasti a jejich výsledné práce byly uloženy ve studovně ke studiu. Existovala například skupina pro smyslovou výchovu, standardizaci úkolů nebo pro styk školy s rodinou.¹²⁹ Studovna pořádala mnoho přednášek, výstav a kurzů a svou prací se řadila mezi hlavní hybatele reformy mateřského školství. Především nabízela mnoho možností pro vzdělávání a šíření nových pedagogických myšlenek. Přednášky a kurzy se nekonaly jen v Praze a díky tomu se ideje nových pedagogických směrů dostaly do různých koutů republiky.¹³⁰

3.7 Rok 1936

V dubnu 1936 proběhl první mezinárodní kongres pro hudební výchovu, kterého se zúčastnili i zástupci Československé republiky, ať už z řad učitelek mateřských škol nebo odborníků z jiných školních stupňů. Inspektorka mateřských škol pražských M. Kellerová ve své přednášce zdůraznila důležitost hudební výchovy v předškolním vzdělávání, poukazovala především na vliv hudby na emocionální stránku dětí a nabádala vyšší stupně školy, aby přistupovaly k hudební výchově méně rozumově a podpořily emocionálnost, kterou hudba nabízí. Zahraniční zástupci referovali o situaci v jejich zemích. Například zástupci z Francie nabádali ostatní státy k využívání gramofonu nebo rádia pro rozvoj sluchového vnímání žáků.

¹²⁷ HLAVA, Karel. Mateřská škola a trivium. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, březen 1935, roč. XXV., č.3., s.48.-49. ISSN nevedeno

¹²⁸ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1935, roč. XXV., č.3., s.50. ISSN nevedeno

¹²⁹ Pohled do studovny učitelek mateřských škol. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, únor 1935, roč. XXV., č.10., s.169.-170. ISSN nevedeno

¹³⁰ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, květen 1936, roč. XXVI., č.5., s.68. ISSN nevedeno

V mnoha přednáškách bylo zdůrazněno, že hudba může mít velmi pozitivní vliv na spolupráci a kolektivnost žáků.¹³¹

3.8 Rok 1937

V Paříži proběhl od 23. do 29 července 1937 Mezinárodní kongres vyučování na veřejných školách národních, kterého se zúčastnili zástupci škol mateřských, národních i odborníci z vědeckých kruhů. Část programu byla přímo zaměřena na předškolní vzdělávání a zahrnovala například přednášky o postavení učitelek mateřských škol nebo o metodách vyučování. Nechyběla přednáška o předškolních institucích ve Francii, tedy nejen o mateřských školách, ale také o tzv. výchovných domech, dětských zahradách nebo útulcích.¹³² Generální inspektorka mateřských škol Mlle Monflard referovala na téma Dítě po stránce citové a umělecké. Popisovala, jak děti emočně reagují na prostředí v kombinaci s hudbou, kresbou či dramatizací. Upozorňovala, že úkolem učitelek je vytvořit pro dítě příjemné prostředí.¹³³

V tomto roce začala studovna učitelek mateřských škol vydávat přílohu časopisu učitelek mateřských škol, ve které byly shrnuty důležité zprávy o aktivitách nebo odborné články, které mohly být přímou inspirací pro učitelky při přípravách programu. Příloha byla koncipovaná víc prakticky oproti článkům, které vycházely přímo v časopisu.¹³⁴

3.9 Rok 1938

Již v předchozích letech bylo klíčovým tématem uzákonění mateřských škol a vzhledem ke zhoršující se situaci, kdy docházelo k častému zavírání předškolních institucí nebo ke snižování již tak nízkého platu učitelek, svaz stále více apeloval na naléhavost tohoto problému.¹³⁵

Prof. Dr. Fr. Groer přednášel v Poznani o psychologii výchovy a v časopise vyšel článek shrnující jeho hlavní myšlenky. Základním úkolem výchovy by mělo být zajistit dětem, co nejvíce dosažitelné naplnění životního štěstí. Pro dostatečné pochopení tohoto úkolu je zapotřebí rozumět, co je právě to životní štěstí. Dle autora záleží na dvou aspektech, které ovlivňují životní štěstí jedince. Prvním je fyzická, duševní a mravní dynamika, na základě které

¹³¹ DOSTALOVÁ, B. Z prvního mezinárodního kongresu pro hudební výchovu. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, květen 1936, roč. XXVI., č.5., s.55.-59. ISSN neuvedeno

¹³² *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, listopad 1937, roč. XXVII., č.9., s.92.-94. ISSN neuvedeno

¹³³ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, prosinec 1937, roč. XXVII., č.10., s.97.-99. ISSN neuvedeno

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, leden 1938, roč. XXVIII., č.1., s.3.-4. ISSN neuvedeno

reaguje jedincovo vnitřní já na vnější podněty. Druhým je souhrn vnějších vlivů, ve kterých jedinec žije, a které vytváří jeho prostředí. Čím více je převaha vnějších vlivů nad těmi vnitřními, tím více záleží život na nepředvídatelných okolnostech a méně na vnitřních hodnotách jedince. Naopak s rozvojem vnitřních vlivů vzrůstá schopnost jedince ovládat dané životní okolnosti a tím i vzrůstá pravděpodobnost dosažení životního štěstí. Tedy autor tvrdí, že své štěstí má jedinec ve svých rukou a výchova by měla jedince připravit na to, aby byl toho schopný. Dílčí úkoly výchovy rozdělil autor do čtyř skupin: výchova zdravotnicko-fyzická, výchova mravně společenská, výchova rozumu a ducha a výchova k povolání.¹³⁶

Během jara 1938 se začala situace v Evropě razantně měnit a vzhledem k nebezpečí mezinárodního konfliktu byla 21. května v Československé republice vyhlášena mobilizace. Nadcházející události roku 1938 kompletně změnily společenské priority a hodnoty a velmi ovlivnily také fungování mateřských škol.

Hlavní prioritou svazu se během takto neklidné doby stalo především existenční zabezpečení učitelek mateřských škol z okupovaného území. Přesto i nadále pokračovaly ve svých snahách o uzákonění mateřského školství a schválení návrhu osnov.¹³⁷

Vzhledem k nebezpečí, které přetrvávalo v Evropě, byla na obecných školách zavedena branná výchova, což vedlo i učitelky mateřských škol k zamyšlení, jak by měly děti předškolního věku v tomto směru vychovávat. V první řadě by si měly děti zvyknout na autoritu a naučit se bezpodmínečně poslouchat rozkazy, jak ve škole, tak doma. V tomto směru by měli rodiče podporovat snahu učitelek a klást rovněž důraz na kázeň. Každé dítě by se mělo naučit co nejdříve své jméno, adresu a popřípadě i zaměstnání svých rodičů. Děti by měly být co nejvíce samostatné. Další zmíněnou možností bylo zařazení prvků branné výchovy do tělovýchovy již v mateřské škole. Součástí branné výchovy byla také protiletcecká obrana a s dětmi se měly provádět poplachová cvičení.¹³⁸ Ida Jarníková ve svém článku upozorňovala na hodnoty, které by se měly stát klíčovými v předškolním vzdělávání, aby byly děti co nejlépe připraveny.

¹³⁶ GROER, F. Psychologie výchovy. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, únor 1938, roč. XXVIII., č.2., s.33.-34. ISSN nevedeno

¹³⁷ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, říjen 1938, roč. XXVIII., č.8., s.148. ISSN nevedeno

¹³⁸ PIECZKOVÁ, Helena. Mateřská škola a branná výchova. *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 23.září 1938, roč. XXVIII., č.7., s.120.-121. ISSN nevedeno

Mezi tyto hodnoty patřila soběstačnost, pravda, spravedlnost, morálka a láska ke své vlasti a národu.¹³⁹

Na konci roku 1938, vzhledem k nepříznivým okolnostem spojeným s okupací Československého státu, se svaz rozhodl zrušit vydávání Časopisu učitelek mateřských škol na dobu neurčitou.¹⁴⁰

¹³⁹ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, říjen 1938, roč. XXVIII., č.8., s.131.-132. ISSN nevedeno

¹⁴⁰ *Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených*. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, říjen 1938, roč. XXVIII., č.9.-10., s.151. ISSN nevedeno

4. Závěr a diskuse

Učitelky mateřských škol požadovaly vydání zákona o mateřských školách, který by dal za povinnost obcím zřizování mateřských škol, upravoval by hmotné a právní poměry učitelek a ustanovil by název „mateřská škola“ a „učitelky mateřské školy. Snahu o uzákonění mateřských škol komplikovala nejasná situace týkající se nejasného rozdělení kompetencí ministerstev. Několik let probíhala debata, zda by mateřské školy měly spadat pod záštitu ministerstva školství nebo ministerstva sociální péče. Učitelky zdůrazňovaly výchovnou funkci mateřských škol, a nakonec byla kompetence mateřských škol přiřknuta ministerstvu školství. To poté v roce 1934 vydalo výnos stanovující jednotné názvy pro mateřské školy a učitelky mateřských škol.

Platové ohodnocení, právní podmínky ani zřizování předškolních institucí, nespadlo do kompetence státu, což mělo za důsledek časté poměrně tristní poměry. Učitelky mateřských škol požadovaly zestátnění mateřských škol a definování právních podmínek jejich fungování. Klíčové pro ně bylo stanovení platového ohodnocení, prázdnin a pracovní doby. Takového ustanovení bohužel do roku 1938 nedosáhly i přes podporu a časté přísliby ze strany ministerstva školství.

Zákon o mateřských školách měl také pověřovat obce nad 3000 obyvatel povinným zřizováním mateřských škol v případě splnění určitého počtu dětí v předškolním věku. Tento bod měl předcházet zavírání mateřských škol, ke kterému docházelo v důsledku zhoršující se hospodářské situace na našem území.

Učitelky mateřských škol trvaly na důležitosti předškolního vzdělávání a prosazovaly alespoň jeden rok povinné školní docházky před nástupem do národní školy. Svůj názor zakládaly na psychologických a pedagogických poznatcích, které potvrzovaly, že předškolní věk je v rámci vývoje dítěte jedním z nejdůležitějších období, a proto učitelky považovaly za nutné, aby se dostávalo dostatečné výchovy všem dětem.

Spolek považoval ústavy pro učitelky mateřských škol z hlediska rozsahu vyučovaných předmětů za nedostatečné. Požadoval jejich rozšíření a prodloužení studia z dvou na tři, respektive čtyři roky. Zájem učitelek mateřských škol o další vzdělávání byl zřejmý vzhledem k vysoké účasti na přednáškách a vysokoškolských kurzech, které byly spolkem organizovány. Počet externistek značně stoupal a s ním také míra nezaměstnanosti učitelek mateřských škol. Ty požadovaly zrušení možnosti externích zkoušek, čemuž ministerstvo školství vyhovělo. Jiného pokroku v oblasti vzdělávání však v meziválečném období nedosáhly.

Základní hodnoty předškolního vzdělávání u nás po změně politického uspořádání, byla především myšlenka demokratizace výchovy a národní sounáležitosti. Národní výchova měla být vštěpována dětem již od předškolního věku. V souvislosti s pedagogickou reformou předškolního vzdělávání bylo zdůrazňováno nutné psychologické vzdělání a poznatky z experimentální psychologie u dětí předškolního věku. Za tímto účelem byla založena Výzkumná škola mateřská v Praze, která aplikovala Fröbelovu teorii, metodu Montessori nebo Decrolyho a poté pojednávala o poznatcích z praxe. Právě metoda Montessori a Decrolyho byla inspirací pro mnoho učitelek. V souvislosti s poznatky z výzkumné mateřské školy bylo upozorňováno na nedostatečné vzdělání učitelek v této oblasti. Metoda Montessori i systém Fröbela byly založené na principech vývojové psychologie. V metodě Montessori byl kladen důraz na zrání dětí. Učitel měl být spíše pozorovatelem a nabízet dětem podněty ve vhodnou dobu. Všechny tyto požadavky vyžadovaly značné vědomosti a vzdělání. Myšlenka, která byla velmi často vyzdvihována bylo přizpůsobení prostoru dětem. V tomto ohledu měly mateřské školy u nás velké mezery. Decrolyho metoda byla podobná českým mateřským školám především provázaností s reálným životem. Děti se měly učit a rozvíjet na situacích a událostech jim blízkých.

ZÁVĚR

Tato práce měla za cíl analyzovat program učitelek mateřských škol a popsat jejich požadavky a kroky, které podnikaly v politicko-školské oblasti. Práce zmapovala zahraniční reformní proudy, které ovlivňovaly smýšlení v oboru předškolního vzdělávání u nás a byly inspirací pro pedagogické směřování učitelek mateřských škol. Mezi tyto reformní hnutí patřila především metoda Montessori či Decrolyho. V souvislosti se stále se rozvíjející debatou ohledně nových výchovných metod a reformních přístupů, byl znatelný nedostatek psychologických poznatků o dětech předškolního věku a všeobecný nedostatek vzdělání v oblasti psychologie u učitelek mateřských škol. V tomto směru bylo zásadním krokem založení Výzkumné školy mateřské v Praze. Učitelky mateřských škol si plně uvědomovaly nutnost odborného vzdělání pro svou profesi, a proto požadovaly prodloužení studia a zrušení externích zkoušek.

Mateřské školy byly většinou společností vnímány jako instituce určené pro děti ze sociálně slabších rodin. Spolek zdůrazňoval důležitost výchovné funkce mateřských škol, vzdělání učitelek i nutnost předškolního výchovy pro všechny děti. Bylo nutné, aby byly mateřské školy vnímány odborníky i širokou veřejností, jako pedagogické zařízení, mimo jiné připravující děti na postup do národní školy. Pro kompletní změnu společenského povědomí o mateřských školách byl klíčovým požadavkem a nutnou podmínkou pro další směřování, vyřešení kompetenčního sporu mezi ministerstvy. Po mnoha letech velmi nejasné situace bylo rozhodnuto o přiřazení kompetence mateřských škol pod ministerstvo školství. Tento krok byl nezbytným pro postup v diskusi ohledně uzákonění mateřských škol. Z hlediska uzákonění mateřských škol však během daného období nedošlo k dalším přelomovým změnám.

Učitelky mateřských škol se také snažily prosadit si svou pozici mezi dalšími učiteli. Jejich odbornost a zájem o další vzdělávání byly zřejmé nejen z kvality jejich časopisu, který přinášel mnoho nových a klíčových myšlenek, ale také z kurzů s hojnou účastí.

Bibliografie

Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1918, roč. VIII., č.3.,4.,9.,10. ISSN neuvedeno.

Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1919, roč. IX., č. 1.,2.,5.-10. ISSN neuvedeno.

Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1920, roč. X., č.3.,4.,7.-10. ISSN neuvedeno.

Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1922, roč. XII., č.1.-8. ISSN neuvedeno.

Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1923, roč. XIII., č.1.,2.,7.-10. ISSN neuvedeno.

Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1924, roč. XIV., č.5.-7.,9.-10. ISSN neuvedeno.

Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1925, roč. XV., č.2.,3.,5. ISSN neuvedeno.

Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1926, roč. XVI., č.1.- 4., 7.,8.,10. ISSN neuvedeno.

Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1927, roč. XVII., č.1.,5.,7.-9. ISSN neuvedeno.

Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1928, roč. XVIII., č.1.-3.,5.-9. ISSN nevedeno.

Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1929, roč. XIX., č.1.-2.,8. ISSN nevedeno.

Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1930, roč. XX., č.1.-8. ISSN nevedeno.

Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1931, roč. XXI., č.1.,3.-9. ISSN nevedeno.

Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1932, roč. XXII., č.2.-4.,7.,9. ISSN nevedeno.

Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1933, roč. XXIII., č.1.,3.,8. ISSN nevedeno.

Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1934, roč. XXIV., č.1.,7. ISSN nevedeno.

Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1935, roč. XXV., č.1.-3.,10. ISSN nevedeno.

Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1936, roč. XXVI., č.5. ISSN nevedeno.

Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1937, roč. XXVII., č.9.,10.. ISSN nevedeno.

Časopis učitelek škol mateřských: orgán Ústředního spolku pro zájmy škol mateřských a spolků v něm sdružených. Praha: Svaz československých učitelek mateřských škol, 1938, roč. XXVIII., č.1.,2.,8.-10. ISSN neuvedeno.

ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, Pavlína KOUROVÁ, Petr KRATOCHVÍL, Milena LENDEROVÁ a Miroslav NOVOTNÝ. *Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada, Školství a vzdělanost.* Praha: Paseka, 2020.

OPRAVILOVÁ, Eva a Jana UHLÍŘOVÁ. *Příběhy české mateřské školy: vývoj a proměny předškolní výchovy.* Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2017.

RÝDL, Karel a Eva ŠMELOVÁ. *Vývoj institucí pro předškolní výchovu (1869-2011).* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3033-1.

ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola. Teorie a praxe I.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2004.